

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง สตรีมุสลิม : ชีวิต และบทบาทในการเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมในสามจังหวัดชายแดนใต้ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement)

การเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มบุคคลเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพบว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการขับเคลื่อนทางสังคม สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1.1 ความหมายของกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2556) ได้กล่าวว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองการสังคม (social movement) เป็นการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการรวมหมู่ (collective action) ซึ่งเป้าหมายแตกต่างกันไป และได้เสนอว่า การทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองการสังคมแนวใหม่ "โลกที่สาม" (รวมทั้งประเทศไทย) โดยใช้แนวคิดที่พัฒนาจากตะวันตก ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ กล่าวคือ ขบวนการทางสังคมในประเทศตะวันตก เกิดจากการไม่พอใจต่อคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำไม่ใช่เรื่อง การทำมาหากิน และความอยู่รอดของคนระดับล่าง ดังที่เกิดในประเทศ "โลกที่สาม" ซึ่งผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวจะเป็นประชาชนระดับล่าง เช่น คนจน ชาวไร่ ชาวนา คนขายของ และผู้ด้อยโอกาส ไม่ใช่ชนชั้นกลางเช่นในตะวันตก ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวทางการเมืองการสังคมหลายขบวนการในประเทศ "โลกที่สาม" มีฐานอยู่ที่ชุมชนไม่ใช่ชนชั้น และ มีความซับซ้อนมาก เพราะถูกครอบงำใน 2 ระดับ คือ การครอบงำของรัฐและตลาดซึ่งเป็นปัญหาสังคมโลก

ในขณะที่ พฤทธิสาณ ชุมพล (2550) ได้กล่าวถึง ความหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองการสังคม (social movements) คือ การเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลจำนวนมากพอสมควรเข้าด้วยกันเป็นผู้กระทำการรวมหมู่ (a collective actor) โดยปัจเจกบุคคลเหล่านั้นเข้าใจว่าตนมีประโยชน์ร่วมกันหรือโดยทั่วไปจะมีความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ (identity) เดียวกัน ซึ่งขบวนการทางสังคมนี้ ผู้กระทำการรวมหมู่ประเภทนี้มีความแตกต่างจากประเภทอื่น ๆ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) กลุ่มผลักดัน (pressure groups) โดยแตกต่างกันตรงที่ใช้หรือคาดว่าจะใช้การระดมมวลชน (mass mobilization) เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจกดดันสังคมและมี

ความแตกต่างจากการรวมหมู่ (collectivities) อื่น ๆ เช่น สมาคมอาสาสมัคร (voluntary associations) หรือสโมสร (clubs) แตกต่างกันตรงเป้าหมายหลักในการปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงสังคม รวมทั้งเรื่องฐานะของกลุ่มในสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ

โดยรูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคม แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ คือ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2556)

1. ยุทธวิธีการขัดขวาง การทำลายระบบการเมืองปกติ เป็นวิธีการที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ "ปฏิบัติการข้างหน้า" (direct action) หมายถึง ปฏิบัติการทางการเมืองโดยไม่ใช้กระบวนการกลไกทางการเมืองในระบบปกติ เพื่อแก้ไข เยียวยาความอยุติธรรมทางสังคม เช่น การประท้วงของขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิความเป็นพลเมือง ขบวนการต่อต้านทางสงครามเวียดนาม เป็นต้น โดยยุทธวิธีดังกล่าวนี้ เป็นรูปแบบใหม่ในการเข้าไปขัดขวางหรือกดดันกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐ และฝ่ายที่เผชิญหน้า นอกเหนือไปจากกระบวนการเลือกตั้งและการยึดอำนาจโดยทหาร นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่สะท้อนให้เห็นทั้งการขอความเห็นอกเห็นใจ และการตั้งคำถามกับความชอบธรรมที่ดำรงอยู่ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 เป็นปฏิบัติการแบบทำลายที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ใช้ความกล้าหาญกล้าได้กล้าเสียของการกระทำการ โดยมีต้นทุนเป็นความเสียหายที่ผู้กระทำการต้องจ่าย หรืออาจเกิดขึ้นจากผลของการกระทำการ

ระดับที่ 2 เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะละเมิดกฎหมาย แต่มีการปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไร้ความรุนแรง (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552) โดยสามารถจำแนกรูปแบบของกิจกรรมได้ดังนี้

- อารยะขัดขืน หรือตื้อเพ่ง หมายถึง การปฏิบัติการทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นสาธารณะ (public) สันติภาพ (nonviolent) และมีมโนสำนึกที่ขัดต่อกฎหมายปกติ โดยมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย หรือนโยบายของรัฐที่ไม่เป็นธรรม และเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่จะได้กระทำตามกฎหมายเพื่อปลุกจิตสำนึกและมโนสำนึกของผู้คนในสังคม ให้ตระหนักถึงความอยุติธรรมของกฎหมายหรือนโยบาย และโครงสร้างอยุติธรรมของสังคม

- การบอยคอต (boycott) หรือการปฏิเสธไม่ยอมรับ เป็นการกระทำที่ไม่ละเมิดหรือผิดกฎหมาย แต่จำเป็นต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนด้วยความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจหรือความสะดวกสบายของผู้ร่วมกระทำการ

- การนั่งประท้วง เป็นการบุกเข้าไปนั่งประท้วงในสถานที่เฉพาะ ซึ่งมักจะเป็นสถานที่หวงห้าม หรือไม่มีสิทธิหน้าที่ที่ถูกระบุไว้ในความสัมพันธ์ทางสังคมปกติสำหรับกลุ่มคนที่บุกเข้าไป เช่น การบุกเข้าไปนั่งในสถานที่ราชการ หรือห้องทำงานของผู้มีอำนาจทางการเมือง

2. ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (Tilly, 1995) ได้นิยามยุทธวิธีในการใช้ความรุนแรงว่าเป็นการทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตาย หรือทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือทั้งสองอย่าง โดยในประวัติศาสตร์วิธีการใช้ความรุนแรงได้ถูกนำมาใช้ในขบวนการเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คนบนฐานคิดของการแบ่งแยก "พวกเขา" ออกจาก "พวกเรา" โดยพลังอำนาจจะแสดงความเป็น "พวกเรา" ออกมาจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ "พวกเขา" โดยในสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบันวิธีการใช้ความรุนแรงได้ถูกนำมาใช้น้อยลง เนื่องจากรัฐบาลควบคุมผูกขาดความชอบธรรมในการใช้กลไกการปราบปราม และได้เข้าควบคุมการใช้ความรุนแรง

3. ยุทธวิธีตามช่องทางการเมืองปกติ เป็นวิธีการที่อยู่ในระดับการยอมรับได้ หรืออยู่ในบรรทัดฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ เช่น การลงชื่อ การเดินขบวน การนัดหยุดงาน ลักษณะสำคัญของยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ คือ เป็นวิธีการที่ไม่ต้องการความเอาใจจริงเอาใจ หรือความทุ่มเทสูง ไม่ต้องมีวิธีการจัดการมากนัก เพราะมีบทเรียนและประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานและอาจจะดึงดูดผู้เข้าร่วมได้เป็นจำนวนมาก

ซึ่งสอดคล้องกับประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552) ที่ได้กล่าวว่า แนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้ และยุทธวิธีของขบวนการทางสังคม แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ยุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบการเมือง (disruptive) ในช่วงทศวรรษ 1980s และ 1970s วิธีการดังกล่าวนี้ปรากฏให้เห็นอย่างกว้างขวาง เป็นการขัดขวาง กัดฉีกกระบวนการตัดสินใจในรูปแบบใหม่ทีนอกเหนือไปจากการใช้วิธีการเลือกตั้งและการยึดอำนาจ โดยทหาร ดังเช่น การเคลื่อนไหวประท้วงของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิความเป็นพลเมือง ที่นำโดย มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนาม ฯลฯ วิธีการนี้เป็นการเข้าไปขัดขวางการตัดสินใจทางการเมือง และฝ่ายที่เผชิญหน้าด้วย เป็นวิธีการที่สะท้อนให้เห็นถึงการขอความเห็นอกเห็นใจ และการตั้งคำถามกับความชอบธรรมที่ดำรงอยู่

2. ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (violence) ลักษณะสำคัญของยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (violence) ที่สำคัญ คือ เป็นการทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตาย และความเสียหายทางด้านทรัพย์สินในสังคมประชาธิปไตยปัจจุบัน วิธีการใช้ความรุนแรงถูกนำมาใช้น้อยทำให้วิธีการนี้ลดความสำคัญลงไป ก็คือ รัฐสามารถควบคุม ผูกขาดความชอบธรรมในการใช้กลไกการปราบปราม และรัฐได้เข้ามาควบคุมการใช้ความรุนแรง ในสังคมเผด็จการมักผลักดันให้ผู้ประท้วงหันไปใช้ความรุนแรง เพราะไม่สามารถเข้าถึงความชอบธรรมของการมีส่วนร่วมได้ถึงแม้ว่าวิธีการใช้ความรุนแรงจะสามารถสร้างการดึงดูดแก่ผู้คนโดยทั่วไป แต่ก็มีควมจำกัดที่น่าสะพรึงกลัว เพราะทำให้คนขาดความเห็นอกเห็นใจ ผลของการใช้ความรุนแรงทำให้เกิดความขัดแย้ง เผชิญหน้าและการเมืองแบบแยกขั้ว เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบพันธมิตร รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ทำลายระบบกับผู้มีอำนาจทางการเมือง

3. ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ (convention) ลักษณะสำคัญ คือ เป็นวิธีการที่ไม่ต้องการความเอาใจจริงเอาใจความทุ่มเทสูง แต่สามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมได้จำนวนมาก สามารถสะท้อนถึงนัยแห่งความคาดหวังของผู้เข้าร่วมแต่เกิดขึ้นจนมีลักษณะกลายเป็นวิธีการสถาบัน ซึ่งทำให้ขาดการทำลายต่อระบบปกติที่เป็นอยู่ ดังเช่น การเดินขบวน (demonstration) และการนัดหยุดงาน (strike) ซึ่งทั้งสองวิธีการนี้ได้กลายเป็นการต่อรองเชิงสถาบันที่มีพิธีกรรมกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และความคาดหวังที่ชัดเจน ระหว่างผู้ที่ทำลายและผู้เผชิญหน้าด้วย วิธีการดังกล่าวนี้อาจผนวกด้วยวิธีการรูปแบบอื่น ๆ ด้วย เช่น การเดินขบวนเพื่อหาเสียงสนับสนุนจากชุมชนรอบข้าง สื่อมวลชน การปิดโรงงาน การยึดโรงงาน สถานที่ทำงาน ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การรวมกลุ่มของผู้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความคิดเห็น หรือความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยในการรวมกลุ่มจะต้องมีการปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปลี่ยนแปลงหรือยับยั้งการเปลี่ยนแปลงที่จะ

เกิดขึ้นในสังคม หรือในกลุ่มที่ตนเองมีส่วนร่วม ซึ่งรูปแบบในการเคลื่อนไหวแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ ยุทธวิธีการขัดขวาง ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง และยุทธวิธีตามช่องทางการเมืองปกติ

1.2 ประเภทของทฤษฎีการเคลื่อนไหวสังคม

1.2.1 การเคลื่อนไหวทางสังคมในแนวใหม่ (new social movement)

พฤติกรรมรวมหมู่ หมายถึง สถานการณ์ทางสังคมที่ไม่ปกติ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น มีลักษณะไร้โครงสร้าง ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ไม่ได้อยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคม หรือสังคมมีความสัมพันธ์ที่มีระเบียบแบบแผน ไร้เหตุผล ไร้ทิศทาง เช่น ความคลั่งนิยมชั่วขณะ (fads) การทำตามสมัยนิยม (fashion) ผุ่ชน (crowds) หรือ ผุ่ชนบ้าคลั่ง (madding crowds) การจลาจล (riots) นิกาย (sects) ลัทธิพิธี (cults) ฯลฯ ซึ่งก็คือการมองว่าเป็นปรากฏการณ์ส่วนเกินหรือมะเร็งร้ายของสังคม (ประภาส ปันตกแต่ง, 2552) โดยปรากฏการณ์ทางสังคมเหล่านี้ถูกอธิบายว่าเกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างรวดเร็ว นำมาสู่ความตึงเครียดด้านโครงสร้างและสะท้อนการแสดงออกในลักษณะของ “ความไร้บรรทัดฐาน (anomie)” และสภาวะความวุ่นวายทางการเมืองที่ผู้คนสะท้อน “ความขัดข้องใจ (frustration)” และ “ความโกรธ (anger)” นั่นคือ เกิดขึ้นจากการล่มสลายของระบบโครงสร้างเดิม

1.2.2 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเป็นทฤษฎีหนึ่งในการวิเคราะห์การเมืองของขบวนการทางสังคม ที่มีนักสังคมศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยงานบุกเบิกที่สำคัญ คือ Resource mobilization and social movements ของ แมคคาร์ธี และซาลด์ (McCarthy & Zald, 1977) นับแต่ช่วงทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ในสังคมตะวันตกการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมมีการขยายอย่างกว้างขวาง เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิความเป็นพลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา ขบวนการต่อสู้เพื่อสันติภาพ ฯลฯ จุดสำคัญที่ทำให้กรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมถูกพัฒนาขึ้นมา เพราะนักสังคมศาสตร์และนักเคลื่อนไหวทางสังคมพยายามสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบายปฏิบัติการทางสังคมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นโดยให้ความสนใจกับปัญหาในการระดมมวลชน การเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพและมีเงื่อนไข ปัจจัยด้านที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการทางสังคม โดยเรียกทฤษฎีการวิเคราะห์ใหม่นี้ว่า “ทฤษฎีการระดมทรัพยากร” (resource mobilization theory) (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552) ทฤษฎีการระดมทรัพยากรให้ความสนใจในประเด็นต่าง ๆ เช่น ให้ความสนใจต่อประเด็นคำถามในเรื่ององค์การการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยเฉพาะในมิติด้านทรัพยากร ผู้นำและยุทธวิธีการเคลื่อนไหว รวมทั้งการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม

การพัฒนาที่ผ่านมาเกิดจากการยอมรับว่าการแก้ปัญหาประเทศเป็นเรื่องของกลุ่มคนที่มีความรู้ ความชำนาญเท่านั้น และประชาชนเพียงเรียกร้องกับกลุ่มคนเหล่านี้ให้จัดการกับปัญหาต่าง ๆ และหวังว่า ความรู้ ความสามารถของกลุ่มคนเหล่านี้จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป ผู้คนจำนวนมากที่เคยยอมรับวิธีการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ เริ่มพบว่าไม่สามารถ

ดำเนินชีวิตต่อไปได้หรือมีการแก้ไขปัญหาที่ประสบความสำเร็จ และตั้งคำถามกับความเชื่อเดิมดังกล่าวเพื่อการแสวงหาช่องทางใหม่ ๆ ในการจัดการปัญหาด้วยตนเองแทนที่จะรอความเมตตาจากรัฐ และสะท้อนถึงความตื่นตัวของประชาชนพลเมืองที่ต้องการเข้ามาจัดการอนาคตของตนเองมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบนี้ เรียกว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบแนวใหม่ ลักษณะเด่นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ อยู่ที่ความสามารถในการประสานเชื่อมโยงชีวิตประจำวันเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก มีลักษณะของการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงในวงกว้าง (เสนห์ จามริก, 2551)

1.2.3 ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (new social movements)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ เรียกได้ว่าเป็นการเมืองภาคประชาชนในฐานะที่เป็นตัวแทนในการแสดงหรือผู้กระทำทางการเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ จะไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง แต่จะมียุทธศาสตร์ในการต่อสู้ มีวิสัยทัศน์ที่ไปไกลกว่าอำนาจของรัฐและความรุนแรง แต่ให้ความสำคัญกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน และการพัฒนาที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันมากกว่า ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเป้าหมายที่แท้จริงของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่เป็นการสร้างเงื่อนไขที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การสร้างประชาคมที่เข้มแข็ง ดังนั้นจึงมีลักษณะของการต่อต้านรัฐ ต่อต้านนโยบายของทางราชการ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพลังอำนาจของประชาชน ซึ่งนับว่าเป็นความพยายามในการเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กับประชาชนได้มีบทบาท และตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545) ซึ่งหากจะมองขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พบเห็นได้ทั่วทุกมุมโลก ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาของโลก และทุกคนจะต้องเผชิญชะตากรรมร่วมกัน นั่นเป็นเพราะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในแต่ละพื้นที่ต่างก็ถูกกระทบด้วยปัญหาเฉพาะของตัวเองที่แตกต่างกันออกไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2556)

ทฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่จุดกำเนิดสำคัญคือ การวิพากษ์ทฤษฎีการระดมทรัพยากรว่า สนใจเฉพาะการตอบคำถามว่าขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นอย่างไร (how) ขณะเดียวกันก็วิพากษ์ทฤษฎีมาร์กซิสต์ว่า มีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์ ขบวนการดังกล่าวได้ทำให้เกิดคำถามในหมู่นักทฤษฎีในยุโรปกลุ่มหนึ่งว่า เหตุใดขบวนการซึ่งมิได้มีฐานจากความขัดแย้งทางชนชั้นเหล่านี้จึงเกิดขึ้นมาอย่างกว้างขวาง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2556) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่มีจุดเน้นอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่าง “ทุน-แรงงาน” หรือความขัดแย้งที่ตั้งอยู่บนฐานของการควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจอันเป็นลักษณะสำคัญของขบวนการทางสังคมแบบเก่า

ดังนั้นในการทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เราจำเป็นต้องแยกระหว่างยุทธวิธีและวิสัยทัศน์ออกจากกัน วิสัยทัศน์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่แตกต่างไปจากทั้งวิสัยทัศน์ของขบวนการฝ่ายซ้าย โดยมีวิสัยทัศน์ที่ไปไกลกว่าเรื่องของอำนาจรัฐและความรุนแรง แต่ให้ความสำคัญกับเรื่องของสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาแบบเสมอภาคและเท่าเทียมกันมากกว่า

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และอธิบาย

ถึงแนวทางในการพัฒนากระบวนการทำงานของนักเคลื่อนไหวทางสังคมรุ่นเก่าและใหม่ด้านสิทธิสตรี ในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่เหมาะสม ว่าควรมีรูปแบบ และกระบวนการในการเคลื่อนไหวอย่างไร ควร มีหลักการในการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างไรบ้าง

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ และสิทธิสตรี

หลักความเสมอภาคในฐานะที่เป็นแนวความคิดทางกฎหมายแล้ว ย่อมเป็น เช่นเดียวกับแนวความคิดทางกฎหมายอื่น ๆ ที่มีได้เป็นสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ตามรัฐธรรมนูญ หรือ บทบัญญัติของกฎหมายของประเทศต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม โดยแนวความคิดเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคนั้น ปรากฏว่ามีการแสดงออกถึงแนวความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยอารยธรรมของกรีก และโรมันโบราณ โดยความเสมอภาคมาจากพื้นฐานของความคิดที่ว่าไม่มีผู้ใด อดอยากกว่าผู้ใด โดย Martha Albertson Fineman (2001) กล่าวว่า การถือว่าความเสมอภาคเป็นเรื่อง การปฏิบัติอย่างเดียวกันแล้ว ทำให้เป็นเหตุผลที่เป็นสัญลักษณ์อันทรงพลัง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเมื่อ แม้แต่ให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์ในขณะที่ความเสมอภาคหรือ "กฎเกณฑ์" ที่เป็นทางการของความ เสมอภาคอาจหลีกเลี่ยงความเสียเปรียบของกฎเกณฑ์ที่ให้การปฏิบัติเป็นพิเศษ ที่จะใช้ในการทำให้ ผู้หญิงเสียเปรียบ ในขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือผู้หญิงได้ ในทางกลับกันกฎเกณฑ์ที่เน้นในความเสมอภาคตามผล (result-equality) เป็นความพยายามที่จะให้หลักประกันว่า ผลการใช้กฎเกณฑ์นั้นจะทำให้ บุคคลอยู่ในสถานะที่เสมอภาคกัน กฎเกณฑ์เช่นนั้นถูกสร้างขึ้นโดยพิจารณาถึงสถานภาพของผู้หญิง และผู้ชายที่อยู่ในโครงสร้างแตกต่างกันในสังคม และเพื่อแสวงหาสถานภาพที่เท่าเทียมกันระหว่าง บุคคล ความเสมอภาคตามผล เป็นแนวคิดที่ใช้เครื่องมือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายเสีย ใหม่และอาจกำหนดให้มีการปฏิบัติต่อกันต่าง ๆ แตกต่างกันไป

2.1 สิทธิเสรีภาพของสตรี

ชินินทร์ ติชวนัน (2552) กล่าวว่า สิทธิ หมายถึง สิ่งที่ไม่รูปร่างเกิดขึ้นโดยกฎหมาย ซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เพื่อให้มนุษย์ได้รับประโยชน์ และไม่มีผู้ใดบังคับมนุษย์จะเป็นผู้ เลือกลงใช้สิ่งนั้นเอง เช่น สิทธิในการกิน การนอน แต่บางอย่างมนุษย์ได้รับสิทธิโดยกฎหมายกำหนดให้มี เช่น การใช้ทรัพย์สิน สิทธิในการมี สิทธิเมื่อตนถูกกระทำละเมิดกฎหมายสามารถร้องทุกข์ เป็นต้น ใน ส่วนของเสรีภาพ หมายถึง การใช้สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างอิสระ แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น ซึ่งหากผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนก่อให้เกิดความ เดือดร้อนต่อผู้อื่น ย่อมถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย เมื่อกล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของสตรีนั้น ไม่สามารถ ปฏิเสธได้ว่า ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน สภาพและสถานภาพต่ำต้อยด้อยค่าของสตรีนั้น ไม่เสมอภาคเท่าเทียมเพศชาย และที่สำคัญ สตรีถูกเหยียดหยาม กดขี่ และกีดกันจากสังคม เศรษฐกิจและ การเมือง ซึ่งสภาพดังกล่าวเป็นการไม่เคารพสิทธิมนุษยชนของสตรีในทุกสังคม จึงมีการเรียกร้องสิทธิ สตรี รัฐและสังคมประเทศต่าง ๆ ค่อย ๆ ยอมรับฐานะและบทบาทของสตรี สิทธิสตรีในระดับสากลมี การออกอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) ซึ่ง ประเทศไทยได้รับรองอนุสัญญาฯ ดังกล่าวไว้ สิทธิสตรีจะได้รับการคุ้มครองอย่างน้อยก็ไม่ให้ถูกเลือก ปฏิบัติ และมีความเท่าเทียมและความเสมอภาคกันในการทำงาน ค่าจ้าง การประกันสังคม การ

ตัดสินใจมีบุตร สิทธิในการพัฒนา ทั้งการศึกษาและสรรหาการ การมีส่วนร่วมทั้งการเลือกตั้ง การรับตำแหน่ง การปฏิบัติหน้าที่ราชการในทุก ๆ ระดับ ฯลฯ

โดยในประเทศไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้รับรองการคุ้มครองสิทธิสตรีไว้หลายมาตราด้วยกัน ซึ่งมาตราที่สำคัญอย่างมาก คือ มาตรา 30 ที่มีใจความว่า บุรุษและสตรีมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย จะเลือกปฏิบัติต่อสตรีอย่างไม่เป็นธรรมไม่ได้ และที่สำคัญคือการมีมาตรการที่กำหนดขึ้นเป็นพิเศษนั้น เพื่อสตรีจะไม่ถูกเป็นการเลือกปฏิบัติ เนื่องจากสตรีถูกเอาเปรียบอย่างมากและอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีอีกหลายมาตราที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรี ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน รวมถึงการยกเว้นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสตรี ก็ต้องมีตัวแทนที่เป็นสตรีอยู่ด้วย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าจะมีมาตรากฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในเรื่องของสิทธิสตรี แต่ก็ยังพบว่า การละเมิดสิทธิสตรียังคงมีอยู่และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อนที่ผ่าน ๆ มา ทั้งนี้เพราะโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายในสังคมไทยที่นิยมครอบงำให้ผู้หญิงอยู่ภายใต้อำนาจเป็นมาอย่างต่อเนื่อง โดยสังคมยังมีความเชื่อที่ว่า ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ผู้ชายมีสิทธิที่จะมีภรรยาได้หลายคน ผู้หญิงต้องทำงานบ้าน เลี้ยงลูก มีบทบาทสำคัญในครัว หรือหากผู้หญิงทำงานนอกบ้านก็ยังคงต้องกลับมาทำงานในบ้านเช่นกัน รวมถึงทัศนคติที่คิดว่า การที่ผู้หญิงออกมาเรียกร้องสิทธิมาก ๆ ทำให้ครอบครัวเกิดความแตกแยก สังคมปั่นป่วน ผิดประเพณีที่นิยมกันมา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป สิทธิ หมายถึง กฎหมายที่มีอำนาจรับรองให้กระทำการใด ๆ โดยสุจริตอย่างอิสระแต่ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของผู้อื่น และทุกคนควรได้รับสิทธิที่ตนเองพึงมีพึงได้อย่างเท่าเทียมกัน

2.2 ความเสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิง

จากการศึกษาของพิมลพรรณ ขานพล (2550) พบว่าสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างชายและหญิง มาจากแนวคิดที่ว่า ผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกัน เนื่องจากพื้นฐานที่ต่างกัน ทั้งด้านจิตใจและร่างกาย เนื่องจากธรรมชาติได้สร้างทั้งสองเพศให้ต่างกันผู้ชายมีร่างกายที่แข็งแรงกว่าผู้หญิง จึงสมควรมีหน้าที่ปกป้องเพศหญิงซึ่งอ่อนแอกว่า ผู้ชายมีจิตใจที่เข้มแข็งจึงสมควรเป็นผู้นำ เป็นผู้ตัดสินใจ ผู้หญิงจึงสมควรเป็นผู้ตาม และคอยดูแลปรนนิบัติผู้ชายเท่านั้น โดยความคิดเหล่านี้ยังเป็นความคิดที่มีอิทธิพลอยู่มาก และหลายคนคิดว่าเป็นเรื่องปกติทางสังคมอยู่แล้ว เมื่อผู้คนยังคงยึดติดกับความเชื่อเดิม ๆ เหล่านี้อยู่ ส่งผลทำให้ความเสมอภาคระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เป็นเป้าหมายที่ยังไม่ได้บรรลุในสังคมปัจจุบัน ซึ่งดูได้จากสัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายที่ไม่เท่าเทียมกันในตำแหน่งสำคัญ ๆ ของสังคม เช่น คณะรัฐมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่สำหรับส่วนใหญ่ผู้หญิงในสังคม ความเสมอภาคที่สำคัญที่สุดเกี่ยวข้องกับค่านิยมในสังคม ที่มองว่าบทบาทหลักของผู้หญิงคือการดูแลครอบครัว ซึ่งสิ่งนี้ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นพลเมืองชั้นสองในสังคมนอกครัวเรือน และทำให้ผู้หญิงขาดสิทธิเสรีภาพเหนือเนื้อตัวร่างกายตนเอง นอกจากนี้ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเราต้องพูดถึงปัญหา สิทธิเสรีภาพของคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งยังขาดตกบกพร่องอยู่มากในปัจจุบัน (พิมลพรรณ ขานพล, 2550)

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจของระบบทุนนิยมปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนในการทำงานมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นอิสระให้สตรีได้ในระดับหนึ่ง และยังเป็น

แรงส่งให้เกิดขบวนการเรียกร้องสิทธิสตรีมากขึ้น อีกทั้งยังมีการรณรงค์จากรัฐในกระแสความคิดที่เชิดชูสถาบันครอบครัว และค่านิยมอนุรักษ์เกี่ยวกับบทบาทสตรี สิ่งนี้ทำให้มีความขัดแย้งดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ตลอดเวลา โดยได้มีการจัดทำตัวชี้วัดขึ้นเพื่อวัดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานและองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นตัวชี้วัดทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เนื่องจากต้นตอของอุปสรรคในการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศหญิงและเพศชายในประเทศไทยเป็นประเด็นเรื่องความเชื่อและวัฒนธรรมที่ตกทอดมาจากยุคสมัยในอดีตที่ยังได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ตัวชี้วัดในเชิงปริมาณอย่างเดียวจึงไม่สามารถสะท้อนสภาพที่เป็นจริงได้ ตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพจะช่วยทำให้สังคมเห็นปัญหาอุปสรรคที่ชัดเจนขึ้น ประเด็นที่ใช้กำหนดตัวชี้วัดได้รวบรวมจากแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2522-2544) ซึ่งทำในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ถึงแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) (มาลี พุกษ์พงศาวิ, 2557) และนอกจากนั้นประเทศไทยยังได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของสิทธิสตรีอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศรี และบังคับใช้ในปี 2560 – 2564 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาศรี พ.ศ. 2560 – 2564

ประเทศไทย เป็นรัฐที่ปรับเปลี่ยนแนวทางพัฒนาบทบาทเพศหญิงและเพศชาย ในสังคมเพื่อกำหนดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยให้ความสำคัญในเรื่องของการเท่าเทียมกันของเพศชาย - หญิง ดังนั้นภาครัฐจึงได้มีการกำหนดนโยบายที่สำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของสตรีในสังคมไทย โดยจากการศึกษารายละเอียดของยุทธศาสตร์การพัฒนาศรี พ.ศ. 2560 – 2564 สามารถสรุปใจความสำคัญได้ว่า (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศรี พ.ศ. 2560 - 2564 ฉบับนี้ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาสตรีไว้ว่า “สร้างสังคมเสมอภาค ปราศจากการเลือกปฏิบัติ สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดี มั่นคงปลอดภัย ร่วมสร้างชาติ นำ สมัย” และกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 5 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ได้แก่ 1. การปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมในประเด็นความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย 2. เสริมสร้างพลัง เพิ่มการมีบทบาท การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุกระดับ 3. การพัฒนาเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสตรี ให้มีประสิทธิผลและเสมอภาค 4. การกำหนดมาตรการ การเฝ้าระวัง การขจัดปัจจัยเสี่ยง การป้องกันคุ้มครอง ช่วยเหลือ และเยียวยา 5. การสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการพัฒนาศรีและกลไกการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคอนให้ป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการพัฒนาคนในทุกช่วงวัย การมีส่วนร่วมของทุกคน และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ มีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมในประเด็นความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย (paradigm shift measures) เพื่อให้คนไทยทุกเพศทุกวัย มีเจตคติที่เคารพความเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ

สังคม และการเมือง ชุมชนและครอบครัว เป็นการเปิดเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพ มีที่ดัดเทียมกันและมีศักดิ์ศรี ซึ่งปัญหาเจตคติค่านิยมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ พฤติกรรม การตัดสินใจ และการกำหนดนโยบาย กฎหมาย และงบประมาณแผ่นดิน เป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสตรี ความเสมอภาคที่ต้องถูกส่งเสริม ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่าง ๆ แผนพัฒนาสตรี ฉบับต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมและค่านิยม เสริมสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมโดยรวมจึงถือเป็นประเด็นท้าทาย เป็นตั้งกฎแฉสำคัญที่เป็นทั้งอุปสรรคต่อการพัฒนาสตรีและเป็นกฎแฉสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จในการสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในอนาคตและการพัฒนาสตรี และจะทำให้การดำเนินการพัฒนาสตรีทำได้ง่ายตายยิ่งขึ้น การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำได้ง่ายตายยิ่งขึ้นเช่นกัน ในทางตรงกันข้ามหากยังไม่สามารถก้าวข้ามสู่สังคมที่มีเจตคติที่ดีขึ้น ก็จะเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาสตรีทั้งหมด ยุทธศาสตร์นี้จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความยุติธรรม ความเป็นธรรม และปราศจากการเลือกปฏิบัติ คนในสังคมไทยเข้าใจสิทธิความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีเจตคติที่เป็นธรรม ปฏิบัติและยอมรับต่อสิทธิที่เท่าเทียมกันของสตรีและบุรุษ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมพลัง เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพ

ชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุกระดับ (empowerment measures) ผู้หญิงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติและมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในภาวะที่โลกมีการแข่งขันสูง ประเทศไทยต้องพึ่งพิงพลังศักยภาพ ทักษะ ปัญญา และกำลังแรงงานจากผู้หญิงอย่างเต็มศักยภาพ หากประเทศไทยต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การรักษาระดับการพัฒนาให้ยั่งยืนนั้น การที่ประชากรผู้หญิงส่วนหนึ่งไม่ได้รับการพัฒนาด้านพลังทักษะ ปัญญา และมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ก็จะสามารถทำให้ประเทศขาดพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อเสริมสร้างพลังแก่สตรีทุกกลุ่ม ทุกระดับ ต่อการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์การเสริมพลังทั้งทางปัญญาและร่างกาย ยุทธศาสตร์นี้ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของเป้าหมายที่กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ด้วย ซึ่งเน้นกำหนดแนวทางเพื่อเร่งพัฒนาศักยภาพ เพิ่มบทบาทสตรีในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เสริมสร้างสุขภาพอนามัยให้แก่สตรี และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมไทยทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบาก หรือกลุ่มคนด้อยโอกาส โดยเน้นให้สตรีมีกายและจิตที่ดีสตรีสามารถเข้าถึงการบริการของสาธารณะในชั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐาน มีการศึกษาและความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถเข้าใจและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเข้าสามารถถึงข้อมูลความรู้และนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และมีส่วนร่วมในพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าโลกทันสมัย

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสตรีให้มีประสิทธิภาพและเสมอภาค (enabling condition measures) ยุทธศาสตร์เร่งพัฒนาปัจจัยและเงื่อนไขแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพการพัฒนาศรีและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสตรีใน

สังคมไทยทุกกลุ่มทุกวัย นำไปสู่การสร้างความสุขในสังคมไทย ความปลอดภัย ความมั่นคง สตรีอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่มั่นคง ปลอดภัย และอบอุ่น ปราศจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และสร้างเกราะป้องกันและความยากจนที่จะต้องได้รับการแก้ไขปัญหาของกลุ่มเป้าหมายสตรีที่ด้อยโอกาสต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย มาตรการ กฎระเบียบ และการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อสร้างโอกาสและบทบาทให้สตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเกิดการกำหนดมาตรการ กฎหมาย และเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล การลงทุนขององค์การสหประชาชาติในการจัดกิจกรรมรณรงค์และการกระตุ้นให้ประเทศสมาชิก ให้ความสนใจในการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศและการพัฒนาสตรี ในระดับประเทศนั้น มีความก้าวหน้าในการพัฒนาสตรี ซึ่งเกิดจากการอดีตประเทศไทยได้มีการกำหนดมาตรการ และแก้ไข ยกเลิกกฎระเบียบ กฎหมาย และเงื่อนไขในการปฏิบัติงาน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับมีการกำหนดหลักการสำคัญ ๆ หลายฉบับ อย่างไรก็ตามด้านการพัฒนาสตรียังไม่บรรลุเป้าหมายและมาตรฐานที่กำหนดไว้ ในระดับสากลหลายประการที่ยังจำเป็นต้องเดินหน้าเพื่อแก้ไข การกำหนดและแก้ไขกฎหมาย การกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาสตรีและการสร้างสังคมเสมอภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 4 กำหนดมาตรการเฝ้าระวัง ขจัดความเสี่ยง ป้องกัน คุ้มครอง ช่วยเหลือ และเยียวยา (protective and corrective measures) เน้นพัฒนาปรับปรุงมาตรการ กลไก กฎหมาย และกระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีเท่าเทียม สตรีมีโอกาส มีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างเท่าเทียมกันและเต็มศักยภาพ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และปัญหาความยากจนของกลุ่มเป้าหมายสตรีที่ด้อยโอกาสลดลง รวมทั้งสร้างสังคมไทยให้สงบสุข ปลอดภัย มั่นคง สตรีอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่อบอุ่น และปลอดภัย ปราศจากความรุนแรง กำหนดแนวทางการพัฒนาสตรี ยุทธศาสตร์นี้ยังเป็นปัญหาสำคัญ คือ ความรุนแรงในครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน ยุทธศาสตร์นี้กำหนดแนวทางในการแก้ไข ป้องกัน และช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาอย่างครบวงจร เนื่องจากมีความละเอียดอ่อนมาก การดำเนินการจึงต้องมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อดำเนินการอย่างมืออาชีพ เข้าเยียวยาผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ จากความรุนแรงนั้น ไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำหรือทวีความรุนแรง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเข้มแข็งของกลไก และกระบวนการพัฒนาสตรี (strengthen wide mechanism and processes) ความสำคัญของการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของกลไกทุกระดับ เสริมสร้างกระบวนการพัฒนาสตรีให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกและแนวทางหลักในการพัฒนาสตรี นำไปสู่เป้าหมายที่บรรลุตามกำหนดในแผนระดับชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. 2560 - 2564 รวมทั้งการพัฒนาสตรีในฐานะทรัพยากรมนุษย์ ที่มีความสำคัญของประเทศ ให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอาเซียนและโลก รวมถึงการเตรียมพร้อม การรองรับ ป้องกันผลกระทบที่ผู้หญิงจะต้องประสบในมิติต่าง ๆ จากการที่ประเทศได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน ขับเคลื่อนการพัฒนาเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของสตรี ประเทศไทยได้กำหนดกลไกระดับต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาสตรีด้านความเสมอภาค และขจัด การเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ โดยจัดตั้งกลไกเพื่อส่งเสริมงานด้านการพัฒนาสตรี การขจัด การเลือกปฏิบัติและส่งเสริมความเสมอภาคต่อสตรี และเท่าเทียมระหว่างเพศ 3 ระดับ คือ 1. กลไกทางรัฐสภา

2. กลไกระดับชาติ และ 3. กลไกระดับกลาง ส่วนจังหวัด และองค์กรเครือข่าย ถึงจะมีการจัดตั้งกลไกต่าง ๆ แต่ปัญหาจากความอ่อนแอขององค์กรและกลไก ยังคงเป็นส่วนสำคัญขององค์การผลักดันการกำหนดนโยบาย ขับเคลื่อนและส่งเสริมการพัฒนาสตรีทุกระดับเพราะยังขาดศักยภาพ ค่านิยมหลัก ความตั้งใจ ความรู้ และความเข้าใจ โดยเฉพาะทักษะในการพัฒนายุทธศาสตร์ การต่อรองอย่างสร้างสรรค์ตลอดจนสร้างพลังอำนาจในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาของสตรีไทย

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาแนวคิด ความเสมอภาคระหว่างเพศหญิงและเพศชาย หมายถึง การที่เพศหญิงและเพศชายมีความเสมอภาคในสิทธิ มีความเท่าเทียมกันในสังคม มีโอกาสและความรับผิดชอบสังคม โดยเงื่อนไขทางสังคมที่เอื้อหนุนต่อการมีสิทธิความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน รวมถึงมีส่วนร่วมต่อการสร้างประโยชน์ให้สังคมที่ไม่แตกต่างกันและทฤษฎีเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ และสิทธิสตรี ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาในด้านสิทธิสตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้ในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบว่า ในปัจจุบันสตรีใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ต้องได้รับการส่งเสริม ผลักดันให้มีสิทธิเสรีภาพในด้านใดเพิ่มมากขึ้น และแต่ละด้านจัดอยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. 2560 – 2564 ด้านใด และจะต้องมีแนวทาง หรือขอการสนับสนุนจากภาครัฐได้อย่างไรบ้าง

3. แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม

ก่อนที่จะเข้าสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีสตรีนิยม (feminist theories) และแนวคิดสตรีนิยม (feminism) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงเส้นทางเดินของบทวิเคราะห์ประเด็นหญิง - ชาย ในแง่ของความไม่เท่าเทียมกันที่นำไปสู่การกำเนิดแนวคิดสตรีนิยม ในระยะแรกการอธิบายความจริงเกี่ยวกับหญิง - ชาย ถูกผูกติดกับกรอบแนวคิดเรื่องข้อกำหนดทางชีวภาพ (biological determinism) กล่าวคือ การอธิบายว่าเพศ (biological sex) หรือความแตกต่างทางสรีระเป็นตัวกำหนดบทบาท และความสัมพันธ์ของหญิงและชายในสังคม โดยลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในข้อสมมติฐานทางมานุษยวิทยา ในการอธิบายความไม่เสมอภาคและเสมอภาคทางเพศ (ฉลาดชาย รัตนานนท์, 2535)

สตรีนิยม เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการส่งเสริม ยกย่องให้สตรีมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันกับเพศชาย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ได้มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึง แนวคิดสตรีนิยม ไว้ได้อย่างน่าสนใจ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

สตรีนิยม หมายถึง ระบบการคิดและขบวนการทางสังคมที่พยายามเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งอยู่บนการวิเคราะห์ว่าผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและสตรีอยู่ในสภาพที่เป็นรอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสตรีนิยมมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองพอ ๆ กับจุดมุ่งหมายทางวิชาการ ซึ่งเป็นวิถีของทั้งความคิดและการกระทำ ส่วนในทางวิชาการ สตรีนิยมมีลักษณะที่เป็นสาขาวิชา และจะยอมรับในประสบการณ์ส่วนตัวว่าเป็นข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้ (Sherwin, 1988) และได้มีการเสนอให้ความเป็นเพศ (gender) เป็นหน่วยแรกเริ่มการวิเคราะห์ความเป็นเพศ ที่ถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล และมักจะพิจารณาให้สตรีเป็นหน่วยหลักของการวิเคราะห์ (Beasley, 1999) สตรีนิยมให้ความสนใจที่เกี่ยวกับอิสรภาพส่วนบุคคล ครอบครัว การ

กระจายอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันทางเพศในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการเรียกร้องให้มีการสร้างสมดุลใหม่ระหว่างเพศในนามของความมีมนุษยธรรมเดียวกันและเคารพในความแตกต่างของกันและกัน

สตรีนิยมเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมานาน เนื่องจากการมีแนวคิดและจิตสำนึกของคนในสังคมต่อผู้หญิงเป็นไปในเชิงกดขี่ข่มเหง ดังที่ เคลลี (Kramarae & Treichler, 1992) กล่าวว่า แนวคิดสตรีนิยมมีจิตสำนึกที่จะต่อต้านการข่มเหงรังแกผู้หญิง โดยมีผู้ชายเป็นผู้กระทำเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งมีความเชื่อว่า สังคมวัฒนธรรมสร้างเรื่องเพศขึ้น และผู้หญิงคือกลุ่มเพศที่ถูกสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับความคิดโดยทั่วไปที่ว่า ผู้หญิงนั้นเป็นเพศที่อ่อนแอ นอกจากนี้แนวคิดสตรีในสมัยนั้นมีความรู้สึกและทัศนคติที่ต้องการที่จะต่อต้านความมีอคติและความมีใจคับแคบของการวางแนวคิดที่มีลักษณะเชิงลบต่อผู้หญิงของกลุ่มคนในยุคนั้น ซึ่งอุปสรรคสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคือ บทบาทที่ระบบชายเป็นใหญ่และการรวมศูนย์กลางไปที่ผู้ชายได้เกิดขึ้นในสังคมมาเป็นเวลานาน ไม่มีความยุติธรรมในสังคมเนื่องจากสังคมกำหนดให้เพศหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกเพศหนึ่ง โดยสตรีนิยมมีจุดมุ่งหมายในการปลดปล่อยผู้หญิงทั้งหมดที่เป็นผู้ถูกกระทำ ไม่ว่าจะเป็นทารกหญิง เด็กหญิง ผู้หญิงสีผิว กรรมกรหญิง ผู้หญิงยากจน ผู้หญิงที่ทุพพลภาพ ผู้หญิงรักผู้หญิง ผู้หญิงสูงอายุ เป็นต้น (Smith, 1979) นอกจากนี้จอห์นสตัน (Johnston, 1973) ได้กล่าวว่า สตรีนิยม หมายถึง การเคลื่อนไหวเพื่อจัดระบบโลกใหม่ให้อยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคระหว่างเพศ เป็นการเคลื่อนไหวซึ่งปฏิเสธความแตกต่างของเพศ กำหนดอิทธิพลทางเพศ และปัญหาที่เกิดจากเพศชายกระทำต่อเพศหญิง และจะต่อสู้เพื่อให้มีการยอมรับความเสมอภาคระหว่างเพศหญิงและชายให้เป็นพื้นฐานของกฎหมายและจารีตประเพณี (Billington-Grieg, 1911)

วิระดา สามสวัสดิ์ (2555) กล่าวว่าคำว่า สตรีนิยม (feminism) แท้ที่จริงแล้วก็เป็นแต่เพียงถ้อยคำหรือภาษาที่นำเอาบรรดาผู้หญิงมาร่วมขบวนการเดียวกัน เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีการยอมรับผู้หญิงและเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้หญิงให้ดีขึ้นนั่นเอง

วารุณี ภูริสนธิ์ (2557) กล่าวว่า แนวคิดสตรีนิยมเป็นแนวคิดที่ต้องการต่อสู้เพื่อยกระดับสถานภาพของผู้หญิงให้เท่าเทียมผู้ชาย ความเชื่อของนักสตรีนิยมที่ว่า ระบบสังคมเป็นระบบที่เพศชายเป็นใหญ่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ ทำให้เกิดกดขี่ต่อเพศหญิง และได้รับความไม่เป็นธรรม โดยสังคมจัดให้ผู้หญิงเป็น "ชนชั้นสอง" ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและเพศชายนั้นมิให้เห็นได้โดยทั่วไป ทุกสังคมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือด้านการเมือง ยิ่งในประเทศที่มีการพัฒนาแล้วนั้นความไม่เท่าเทียมในสองเพศยังมีให้เห็นเพิ่มมากขึ้น

Dominelli และ Meleod (2007) ได้ให้ความหมายของสตรีนิยมว่า ไม่มีผู้อยู่เหนือและไม่มีผู้อยู่เบื้องล่าง ทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน ไม่ว่าเพศหญิงหรือเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Albistur และ Armorathe (1997) ที่กล่าวว่า สตรีนิยม หมายถึง การวิเคราะห์หรือการกระทำใด ๆ ที่มีเจตนาว่าความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง เป็นความสัมพันธ์ที่ขัดแย้ง ซึ่งผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบและมีเป้าหมายที่จะทำความเข้าใจในสาระเพื่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคมมุสลิม โดยทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม แบ่งออกได้ 4 กลุ่มคือ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2544)

1. สตรีนิยมแนวเสรีนิยม (liberal feminism) ความคิดพื้นฐานโดยรวมของสตรีนิยมสายเสรีนิยมนี้เกิดจากระบบศักดินา ฐานะทางสังคมที่ถูกกำหนดมาตั้งแต่เกิด แนวคิดเสรีนิยมชี้ให้เห็นว่าฐานะทางสังคมควรถูกกำหนดโดยความสามารถ และทักษะของปัจเจกบุคคล โดยวัดความสำเร็จของบุคคลในการแข่งขันกับบุคคลอื่น โดยแนวคิดนี้ได้เสนอความคิดว่า หญิงมีอำนาจ (ที่มีเหตุผล) เท่ากับชาย ดังนั้นหญิงจึงควรได้รับสิทธิในด้านต่าง ๆ เท่ากับชาย โดยหัวใจสำคัญของแนวคิดเสรีนิยมคือ การให้คุณค่าต่อความเป็นอิสระ โอกาสที่เท่าเทียม และความเป็นปัจเจกบุคคลดังกล่าวข้างต้นได้กลายมาเป็นรากฐานที่พัฒนามาสู่แนวความคิดของสตรีนิยมสายเสรีนิยม ซึ่งถูกเรียกว่าเป็นแนวคิดกระแสหลัก มีจุดยืนทางความคิดในการอธิบายสถานะทางสังคมของผู้หญิงในสังคม โดยมองที่สิทธิที่ไม่เท่าเทียมหรืออุปสรรคที่ขวางกั้นมิให้ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะรวมทั้งพื้นที่ในบ้านและครัวเรือน สตรีนิยมสายเสรีนิยมมีจุดเน้นที่พื้นที่สาธารณะในประเด็นกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลอันเกิดจากความไม่ยุติธรรมในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นผลจากรัฐ ประเพณี รวมทั้งอคติต่าง ๆ ในสังคม ข้อเสนอพื้นฐานของความเหมือนกันระหว่างหญิงชายเป็นความคิดหนึ่งของสตรีนิยมสายเสรีนิยมเช่นกัน ยุทธวิธีทางการเมืองของแนวคิดนี้สะท้อนมุมมองที่ว่า “ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์นั้นไม่มีความแตกต่างในเรื่องเพศ กล่าวคือ ผู้หญิงสามารถเป็นได้เหมือนกับผู้ชาย ผู้ชายทำได้ผู้หญิงก็ทำได้” (Beasley, 1999) ดังนั้นการได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกับผู้ชายจึงถือเป็นหัวใจที่สำคัญของแนวคิดนี้ สตรีนิยมสายเสรีนิยมจึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสังคมมากกว่าที่จะเป็นการปฏิวัติแบบถอนรากถอนโคน การต่อสู้ของสตรีนิยมแนวนี้ เป็นเอาหลักการเสรีนิยมมาประยุกต์ใช้ คือ เสมอภาค เสรีภาพ และความยุติธรรม นำมาใช้ในการเรียกร้องสิทธิและต่อสู้เพื่อให้ผู้หญิงทุกคนมีความเท่าเทียม ดังนั้น ความเสมอภาคต้องเกิดขึ้นในชนชั้นทางเพศด้วย และผู้หญิงก็เป็นหนึ่งในชนชั้นนั้น แต่เป็นกลุ่มหรือชนชั้นที่ไม่ว่าจะรวยหรือจน มีการศึกษาหรือไร้การศึกษาก็ยังถูกตีกรอบและยังคงถูกเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความเป็นเพศหญิง การมองฐานะและบทบาทของสตรีในเรื่องเพศ (sex-class) และการเลือกปฏิบัติ (gender discrimination) ทำให้กลุ่มสตรีนิยมเน้นการต่อสู้ต่อความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสิทธิทางการเมือง (Keller, 1985)

2. สตรีนิยมที่ถูกกดขี่ทางเพศ (ราติคาล) (radical feminism) สตรีนิยมแนวราติคาลให้ความสำคัญเรื่องเพศโดยเฉพาะ โดยเชื่อว่าการกดขี่ทางเพศ เป็นการกดขี่ที่รุนแรง และเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในสังคม มากกว่าการแบ่งชนชั้นหรือความเกลียดชังทางเชื้อชาติ เป้าหมายของสตรีนิยมแนวราติคาล คือความต้องการเห็นความเสมอภาคอย่างแท้จริงระหว่างชายกับหญิง หรือเป็นไปได้ต้องทำให้เพศหญิงเหนือกว่าเพศชาย โดยแนวคิดนี้สามารถเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า สตรีนิยมแนวก้าวหน้าหรือสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (radical feminism) เป็นแนวคิดที่มองว่าสตรีที่ถูกกดขี่เกิดขึ้นมาจากการที่วิถีของเพศวิถี (sexuality) ปัญหาที่มีรากแก้วที่ประกอบและสร้างขึ้นภายใต้ระบบที่ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ระบบชายเป็นใหญ่เข้ามาครอบงำสังคมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมและความรู้ของคนในสังคม นักคิดแนวนี้จึงทำการเรียกร้องให้มีการโค่นล้มระบบการปกครองดังกล่าวทั้งหมด เพื่อแก้ปัญหาในการสะสมอำนาจของผู้ชาย ต่อระบบครอบครัว สังคม และอุดมการณ์การเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ชายมักจะเป็นผู้กำหนด และผู้หญิงจะเป็นผู้เลือกว่าจะเล่นหรือไม่เล่น โดยกำหนดผ่านการใช้กำลัง การกดขี่โดยตรง หรือใช้พิธีกรรม ภาษา

ธรรมเนียม กิริยามารยาท ประเพณี กฎหมาย การศึกษา และการแบ่งงานกันทำ เป็นระบบซึ่งผู้หญิงในทุก ๆ แห่งถูกทำให้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย กลุ่มสตรีนิยมแนวก้าวหน้าทำการวิเคราะห์ด้วยข้อเสนอที่ว่า ความรุนแรงที่ผู้ชายได้กระทำต่อผู้หญิง (violence against women) ภายใต้ระบบสังคมแบบถืออำนาจชายเป็นใหญ่ ตั้งแต่การการข่มขืน ทุบตี ลวนลามทางวาจา จนกระทั่งการถ่ายภาพเปลือยของผู้หญิง ล้วนมีรากฐานที่มาจากสิ่งเดียวกันทั้งสิ้น คือ ความชิงชังที่ผู้ชายมีต่อผู้หญิง (men's hatred against women) ความรู้สึกนี้จะดำรงอยู่ตราบเท่าที่ยังมีเพศหญิงและเพศชายอยู่ในระบบการถืออำนาจชาย (กาญจนา แก้วเทพ, 2550) อย่างไรก็ตาม ระบบชายเป็นใหญ่ไม่สามารถอยู่รอดหากปราศจากการยอมรับในความเป็นเพศหญิง ดังนั้นจึงมีการเสนอความคิดเรื่องความเป็นพี่น้องของผู้หญิงทั้งหมด (sisterhood) นอกจากนี้ กตขี้ผู้หญิงเป็นรูปแบบการกตขี้พื้นฐานที่สุดในบรรดาการกตขี้ของประวัติศาสตร์สำหรับมนุษยชาติ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมองว่าระบบเพศวิถีจำกัดเฉพาะสองเพศ คือ เพศหญิง และเพศชาย แบ่งแยกอย่างเด็ดขาดว่า ถ้าไม่เป็นเพศหญิงก็ต้องเป็นเพศชาย ซึ่งนั่นเป็นพื้นฐานอีกหนึ่งของการกตขี้ทางเพศเช่นกัน สตรีนิยมสำนักนี้ได้โต้แย้งว่า การจัดการกตขี้ในกลุ่มสตรีไม่สามารถจัดให้หมดสิ้นไปได้ เพียงแค่การปฏิรูปเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ต้องทำการถอนรากถอนโคนต่อระบบเพศสภาพด้วย (gender system) สตรีนิยมสำนักนี้มองว่าระบบเพศชายเป็นใหญ่นั้นก่อให้เกิดการกตขี้ที่ครอบงำผู้ชายวิถีของเพศวิถี ที่ประดิษฐ์สร้างความเป็นเพศหญิงขึ้นมาเพื่อรับใช้เพศชาย

3. สตรีนิยมแนวสังคมนิยม (socialist feminism) แนวคิดสตรีนิยม แนวสังคมนิยม เริ่มจากการกลุ่มผู้หญิงในประเทศอังกฤษเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยแนวคิดนี้ต่างไปจากแนวคิดเสรีนิยม คือ ไม่เชื่อว่าสตรีจะได้รับความเสียเปรียบทางกฎหมายและการเมือง และสิ่งนี้จะแก้ไขได้ด้วยสิทธิของกฎหมาย นักสตรีนิยมแนวสังคมนิยมเชื่อว่า ความแตกต่างระหว่างหญิงกับชายหยั่งลึกลงไปทีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมโดยตรง ทางแก้ไขคือ การปฏิวัติทางสังคมเท่านั้นที่จะปลดปล่อยให้หญิงมีอิสระและเท่าเทียมกับชายอย่างแท้จริง โดยแนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยมแบ่งได้เป็น 2 แนวคิดใหญ่ คือ

1. การวิเคราะห์แบบระบบคู่ (dual system) อธิบายการกตขี้ผู้หญิงโดยพิจารณาจากทั้งระบบชายเป็นใหญ่และระบบทุนนิยม แนวคิดนี้เชื่อว่าแม้ระบบชายเป็นใหญ่กับระบบทุนนิยมจะมีความขัดแย้งกันอยู่บ้างแต่ทั้งสองแนวคิดนี้ต่างทำงานร่วมกันในการกตขี้ผู้หญิง นักสตรีนิยมกลุ่มนี้ได้แก่ Juliet Mitchell (1971) เขียนงานที่มีชื่อว่า "Women's Estate" มองว่า เพศวิถี (sexuality) ความเชื่อเรื่องชาย เป็นใหญ่ (patriarchy) ทุนนิยม (capitalism) และชนชั้น (class) เป็นสี่โครงสร้างหลักทางสังคมที่กตขี้ผู้หญิง โดยชี้ให้เห็นว่าการที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือเนื้อตัวร่างกายผู้หญิงในแง่ที่เป็นฝ่ายควบคุมระบบอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิงทำให้ผู้ชายอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้หญิงเสมอ และมีผลทำให้ผู้หญิงรับเอาความคิดความเชื่อที่ว่า เรือนร่างของผู้หญิงนั้นมีไว้เพื่อตอบสนองความเพ็ดเพ็ดทางเพศของผู้ชายและเพื่อการมีบุตรให้แก่ผู้ชาย ซึ่งทั้งสองบทบาทนี้ได้มีส่วนจำกัดผู้หญิงเอาไว้กับพื้นที่ในบ้านและกิจกรรมที่เป็นเรื่องในบ้าน

2. การวิเคราะห์ระบบเดี่ยว (unified system) ระบบนี้เชื่อว่าระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่เป็นเพียงระบบเดียวที่มีการกตขี้ผู้หญิงเป็นประเด็นหลัก Iris Young เสนอว่า การวิเคราะห์ระบบคู่ที่นั่นยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการวิเคราะห์พื้นฐานของมาร์ก หากแต่เพิ่มเติมส่วนของ

การกดขี่ผู้หญิงโดยระบบชายเป็นใหญ่เข้าไปในการวิเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น สตรีนิยมจึงต้องพัฒนาแนวคิดเดียวที่สามารถทำความเข้าใจระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ แนวคิดเรื่องการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศมาใช้ในการวิเคราะห์ และวิจารณ์ว่าการใช้ชนชั้นในการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนายทุนและผู้ใช้แรงงานนั้นมีความเป็นนามธรรมเกินไป แต่การวิเคราะห์การแบ่งงานกันทำมีความละเอียดมากกว่านั้น เพราะสามารถอธิบายได้ว่าทำไมผู้หญิงจึงต้องรับคำสั่งทำงานซ้ำซาก และได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่า ส่วน Alison Jagger นักสตรีนิยมสายสังคมนิยมระบบเดี่ยวอีกคนยังเสนอว่า สตรีนิยมต้องใช้มุมมองจากจุดยืนของผู้หญิงในการมองโลก และด้วยกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเท่านั้นที่จะทำให้ค้นพบมุมมองที่แท้จริงของผู้หญิง

3. สตรีนิยมแนวอื่น ๆ (“other possibilities” feminism) สตรีนิยมแนวอื่น ๆ มีหลากหลายแนวทาง เช่น สตรีนิยมแนวรัฐสวัสดิการ (welfare feminism) เป็นแนวคิดที่เน้นในเรื่องสวัสดิการของผู้หญิงเป็นหลัก กล่าวคือ ผู้หญิงต้องได้รับสวัสดิการที่ดีที่เหมาะสมในฐานะมารดา และภรรยา สตรีนิยมแนวนิเวศวิทยา (ecological feminism) สตรีนิยมแนวคิดนี้ เห็นว่าผู้หญิงจะใกล้ชิดธรรมชาติสามารถปกป้องคุ้มครองธรรมชาติได้อย่างดี ถ้าผู้หญิงได้รับความรู้เพียงพอเพียง การเพิ่มของประชากรจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ผู้หญิงจึงควรมีสื่อในการตัดสินใจเรื่องการมีลูกด้วยเช่นกัน สำหรับแนวคิดสตรีนิยมนี้ได้รับการเผยแพร่ และมีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของสตรีในสังคมมุสลิมด้วยเช่นกัน อิสลามได้มอบสิทธิอันเหมาะสมไว้สำหรับผู้หญิงและการปฏิบัติต่อสตรีสุชาติ เศรษฐมูาลีณี (2563) ได้สรุปสิทธิที่มีต่อสตรีในอิสลามได้ดังนี้

1. สิทธิการมีอิสระในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

สตรีมุสลิมนั้นมีสิทธิ์ที่จะจัดการทรัพย์สินเงินทองของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ มีสิทธิ์ซื้อ ขาย กู้ยืมเงิน หรือทำสัญญาต่าง ๆ สามารถจะทำธุรกิจใด ๆ ถูกต้องตามหลักการศาสนา ได้อย่างอิสระ สามารถบริจาคเงิน สิทธิดังกล่าวนี้ไม่สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ ไม่ว่าจะมีสถานภาพเป็นคนโสดหรือแต่งงาน

2. สิทธิที่จะเลือกคู่ครองและบอกเลิก

อิสลามมองว่าแต่งงานเป็นสถาบันแห่งคุณความดีและมีความงดงาม การแต่งงานเป็นการยินยอมพร้อมใจของคนสองคน เพื่อหลอมรวมความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณ อารมณ์ที่สมบูรณ์ในการมีชีวิตร่วมกันในสังคม

อัล-กุรอาน ระบุไว้ว่า “และจงอยู่กับพวกนางด้วยดี หากเจ้าเกลียดพวกนาง อาจเป็นไปได้ว่า การที่พวกเจ้าเกลียดสิ่งหนึ่ง ขณะเดียวกัน อัลลอฮ์ ทรงให้มีในส่วนนั้นซึ่งความดีอันมากมาย” (๔: ๙)

ท่านศาสดามูฮัมหมัด กล่าวว่า “ผู้หญิงนั้นคือ คู่แฝดของผู้ชาย” ดังนั้น การพร้อมใจกันของทั้งสองเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสุขและความมั่นคงในครอบครัว”

3. สิทธิในการศึกษา

อัล-กุรอาน และหะดีษ (คำพูด การปฏิบัติ และแบบอย่างของท่านศาสดามูฮัมหมัด) ส่งเสริมให้การศึกษาระหว่างเพศชายและเพศหญิงนั้นเท่าเทียมกัน อิสลามเรียกร้องให้มุสลิมทุกคนนั้นแสวงหาความรู้โดยไม่ได้จำกัดเพศแต่อย่างใด ในอัล-กุรอาน ได้เปรียบเทียบว่า “คนที่ฉลาดกับคนโง่เขลาไร้การศึกษานั้นจะเท่าเทียมกันได้อย่างไร?”

4. สิทธิในการเป็นตัวของตัวเอง

ศาสนาอิสลามให้สิทธิผู้หญิงในการรักษาชื่อสกุลของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนชื่อสกุลเมื่อทำการแต่งงาน หรือเมื่อหย่า

5. สิทธิที่จะได้ความสุขทางเพศ (ตามทำนองคลองธรรมในสถาบันครอบครัว)

ศาสนาอิสลามมองว่าความสัมพันธ์ทางเพศภายใต้การแต่งงานที่ถูกต้องนั้น เป็นเรื่องธรรมดา และความต้องการทางจิตใจที่จะให้มีความสุขซึ่งกันและกันระหว่างสามีภรรยาจะทำให้สถาบันครอบครัวเกิดความมั่นคงและสืบทอดสมาชิกให้กับสังคม มีหะดีษ (คำพูด การปฏิบัติ และแบบอย่างของท่านศาสดามูฮัมหมัด ยอมรับ) ได้รายงานไว้ว่า ขณะที่สามีจ้องมองภรรยาของเขาด้วยความรักความพึงพอใจนั้น อัลลอฮ์ จะมองเขาด้วยความพึงพอใจและความเมตตาเช่นกัน

6. สิทธิในการได้รับมรดก

สตรีมุสลิมได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายที่จะได้รับมรดกจากครอบครัว ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่สตรีมุสลิมพึงได้รับ

อัล-กุรอาน ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ไม่อนุญาติแก่พวกเจ้า ที่พวกเจ้าจะเอาบรรดาหญิงเป็นมรดกด้วยการบังคับ และไม่อนุญาติเช่นเดียวกันการที่พวกเจ้าจะขัดขวางนางเพื่อพวกเจ้าจะเอาบางส่วนของสิ่งที่พวกเจ้าได้ให้แก่พวกนาง..” (๒: ๑๙)

7. สิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะ

อิสลามในยุคแรก ๆ มีการส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมของสังคม สตรีที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในบทบาทสาธารณะได้แก่ ท่านหญิงอัยชะฮ์ และอุม്മ์ ซะละมะฮ์

8. สิทธิที่จะได้รับความเคารพ

ในทัศนะของศาสนาอิสลาม จะต้องปฏิบัติต่อผู้หญิงด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และการให้เกียรติ ท่านศาสดามูฮัมหมัด กล่าวไว้ว่า หากผู้ชายปฏิบัติต่อสตรีเป็นอย่างดีเท่าไร ไม่ว่าต่อผู้ที่เป็นที่เป็นภรรยา ลูกสาว พี่สาว-น้องสาว พวกเขา ก็จะยิ่งเป็นผู้มีความศรัทธามากยิ่งขึ้น

อลิมา โจนด์ (2565) กล่าวว่า ในศาสนาอิสลาม ตำแหน่งทางสังคมของผู้หญิงในช่วงเวลาเดียวกันของท่านศาสดา ค่อนข้างก้าวหน้าเมื่อเทียบกับยุโรปในช่วงเวลาเดียวกัน แต่การจัดระบบของ ชารีอะห์ (กฎหมายศักดิ์สิทธิ์) และหลักนิติศาสตร์ ในขณะที่ให้อารยธรรมอิสลามมีความเป็นเอกภาพและสอดคล้องกัน สรุปลักษณะเด่น “ความสำเร็จอย่างมากของชารีอะห์ มาพร้อมกับความล้มเหลวในด้านสิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป และแง่มุมหนึ่งที่ใกล้เคียงกับหัวใจของท่านศาสดา นั่นคือการปลดปล่อยสตรี กฎเกี่ยวกับสัญญาการแต่งงาน หรือในกฎเรื่องการคลุมหน้าของผู้หญิง เราสามารถเห็นแนวโน้มที่จะตีความคำสั่งห้ามของ อัล-กูรออัน ในทางที่เข้มงวดต่อความเสียหายเปรียบของผู้หญิง

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพในทางสังคมเท่าเทียมกันกับผู้ชาย รวมไปถึงมีบทบาทในการมีสิทธิออกเสียงในด้านต่าง ๆ ในสังคม และสิทธิสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามเองนั้นเป็นสิทธิที่พระเจ้าได้มอบให้อย่างเท่าเทียมระหว่างชายและหญิง มีกลุ่มสตรีมุสลิมบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมสุดโต่งในการแสดงออกถึงความต้องการถึงสิทธิที่สตรีควรจะได้รับในโลกมุสลิม ซึ่งแนวคิดนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นเรื่องที่สุดโต่งเกินไป เพราะในศาสนาอิสลามสิทธิที่พระเจ้ามอบให้กับสตรีนั้นเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับสตรีที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในโลกและสังคมของตน สอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาในด้านบทบาทของสตรีมุสลิมในการออกมามีบทบาทในการเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดชายแดนใต้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

4. สถานภาพของสตรี

กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า บทบาทของผู้หญิงชนบทในโลกที่สามนั้นจะมีอยู่อย่างน้อย 3 บทบาท คือ

1. บทบาทเรื่องการเอาชีวิตรอดของตนเองและครอบครัว ได้แก่ การเป็นผู้ทำอาหาร นอกจากการทำไร่ทำนาแล้วผู้หญิงยังเข้าป่าหาอาหารจับสัตว์ ปลูกผักเลี้ยงสัตว์ที่บ้าน จนกระทั่งการปรุงอาหารเก็บรักษาอาหาร เป็นต้น ในปัจจุบันผู้หญิงโลกที่สาม 90% ยังทำมาหากินเพื่อยังชีพของตนและครอบครัว

2. บทบาทในการทำงานบ้าน บทบาทนี้หมายถึงงานทุกอย่างในบ้านนับตั้งแต่การหาน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคบริโภค ทำความสะอาดเสื้อผ้า ร่างกาย และที่อยู่อาศัย การหาซื้อเพลิงแหล่งพลังงานมาหุงต้ม การดูแลบุตรหลานทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ทั้งในยามปกติและยามป่วยไข้

3. บทบาทในการเสริมรายได้เมื่อครอบครัวเกิดความต้องการ ความคิดที่ว่าผู้ชายคือเพศที่ต้องหาเลี้ยงครอบครัวนั้น เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราวของสังคมตะวันตกในบางช่วงเท่านั้น แต่ความคิดนี้ได้ขยายออกมาเป็นอุดมการณ์ครอบคลุมทั่วไป ทำให้ช้อยกเว้นกลายเป็นข้อสรุปแต่ปรากฏการณ์นี้แทบจะไม่เคยเป็นจริงเลย สำหรับชนบทโลกที่สามเพราะนอกจากผู้หญิงชนบทจะทำงานในสวน ไร่ นา และในบ้านแล้ว ผู้หญิงยังทำหน้าที่เป็นแม่ค้าเก็บหาของป่า หาปลาเก็บผัก

จากสวนไปและนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าบางอย่างในตลาด ในกรณีที่หมู่บ้านเกิดขาดแคลนสิ่งต่าง ๆ ผู้หญิงจะหาของจากในหมู่บ้านไปแลกกับเพื่อนบ้านเป็นต้น

5. สถานภาพของสตรีในอิสลาม

ศอลิห บิน เฟาซาน ฮัล-เฟาซาน (2560) กล่าวว่า อิสลามได้จัดความอธรรมต่าง ๆ เหล่านี้้นออกจากสตรี และคืนความเป็นมนุษย์ โดยที่ อัลลอฮ์ ตรัสไว้ในคำภีร์ อัล-กุรอานได้ว่า

“โอ้มวลมนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง” (อัล-หุญรอด: 13) ในโองการนี้ อัลลอฮ์ ได้บอกว่าเธอให้มีความเท่าเทียมกับบุรุษเพศในความเป็นมนุษย์ เช่นเดียวกับที่เธอมีความเท่าเทียมกันในการได้รับภาคผลบุญหรือบทลงโทษต่อการประพฤติปฏิบัติ พระองค์ยังตรัสอีกว่า

“ผู้ใดปฏิบัติความดี ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ในขณะที่เขานั้นเป็นผู้ศรัทธา เราจะให้เขามีชีวิตที่ดี และเราจะตอบแทนพวกเขาด้วยรางวัลที่ดียิ่งสำหรับภาคผลของการที่พวกเขาได้เคยปฏิบัติไว้” (อัน-นะหฺล: 97) และ อัลลอฮ์ ยังตรัสอีกว่า

“เพื่ออัลลอฮ์นั้นจะทรงลงโทษบรรดาผู้ศรัทธาผู้ชายและหญิง และจะทรงลงโทษบรรดาผู้ตั้งภาคีชายและหญิง” (อัล-อะหฺซาบ : 73) และ อัลลอฮ์ ได้ห้ามเอาสตรีมาเป็นส่วนหนึ่งของมรดกในกรณีที่สามีได้เสียชีวิตลง อัลลอฮ์ ตรัสว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย ไม่เป็นการอนุมัติแก่พวกเจ้า ในการที่จะเอาบรรดาสตรีเป็นมรดกด้วยการบังคับ” (อัน-นิสาอ์ : 19) อิสลามได้ประกันความเป็นอิสรภาพของสตรี โดยกำหนดให้เธอมีสิทธิในมรดกของเธอ โดยไม่ต้องตกเป็นมรดกเสียเอง และได้กำหนดให้สตรีเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกในทรัพย์สินของญาติผู้ใกล้ชิดของเธอด้วย พระองค์ยังทรงได้ตรัสอีกว่า

“สำหรับผู้ชายนั้นมีส่วนแบ่งจากสิ่งที่พ่อแม่และบรรดาญาติใกล้ชิดได้ทิ้งไว้ สำหรับผู้หญิงนั้นก็มีส่วนแบ่งจากสิ่งที่พ่อแม่และบรรดาญาติใกล้ชิดได้ทิ้งไว้ ซึ่งสิ่งนั้นจะมีจำนวนน้อยหรือมากก็ตาม เป็นส่วนแบ่งที่ถูกกำหนดอัตราส่วนไว้แล้ว” (อัน-นิสาอ์ : 7) และ อัลลอฮ์ ยังทรงได้ตรัสอีกว่า

“อัลลอฮ์ได้ทรงสั่งเสียพวกเจ้าไว้เกี่ยวกับลูกๆ ของพวกเจ้าว่า สำหรับผู้ชายนั้นสิทธิที่ได้รับเท่ากับส่วนแบ่งของผู้หญิงสองคน แต่หากลูก ๆ เป็นผู้หญิงสองคน พวกเธอก็จะได้รับสองในสามจากสิ่งที่เขาได้ทิ้งไว้ และถ้าลูกเป็นผู้หญิงคนเดียว เธอก็จะได้รับครึ่งหนึ่ง” (อัน-นิสาอ์ : 11)

รวมถึงอายุอื่น ๆ ที่กล่าวถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้สตรีมีสิทธิได้รับมรดกไม่ว่าจะเป็นมารดา ลูกผู้หญิง พี่สาว น้องสาว และภรรยา ส่วนในด้านการเป็นสามีภรณานั้น อัลลอฮ์ ได้

จำกัดให้ผู้ชายมีภรรยาไม่เกิน 4 คนในช่วงเวลาเดียวกัน โดยมีเงื่อนไขว่าให้ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมมีความสามารถระหว่างบรรดาภรรยา และทรงกำหนดให้อยู่ร่วมกับพวกเธอด้วยดี ดังที่พระองค์ตรัสว่า

“และพวกเจ้าจงอยู่ร่วมกับพวกเธอด้วยดี” (อัน-นีสอาห์ : 19) และพระองค์ได้ทรงกำหนดให้สินสอดเป็นสิทธิของผู้หญิง และได้สั่งใช้ให้มอบแก่เธออย่างครบถ้วนตามที่ได้ตกลงกัน ยกเว้นในกรณีที่เธอจะสละสิทธิในการรับสินสอดด้วยความยินดี ซึ่งพระองค์ได้ตรัสไว้ว่า

“และจงให้แก่บรรดาสตรีซึ่งสินสอดของพวกเธอด้วยความเต็มใจ หากเธอเห็นชอบที่จะให้สิ่งหนึ่งแก่พวกเจ้าจากสินสอดนั้น ก็จงบริโภคสิ่งนั้นโดยสะดวกและสำราญใจ” (อัน-นีสอาห์ : 4) อัลลอฮ์ได้บัญญัติให้ภรรยาเป็นผู้ดูแลบ้านของสามี เป็นผู้อบรมขัดเกลาบรรดาลูกๆ ท่านเราะฮ์ลุล ค็อลลัลลอฮุละลัยฮิวะสลัลัม กล่าวว่า

“และสตรีนั้นคือผู้ดูแลภายในบ้านของสามีและเธอจะต้องถูกสอบสวนต่อผู้ที่อยู่ในการดูแลของเธอ” (บันทึกโดยอัล-บุคอรีฮ์ 5200 มุสลิม 4701 อิบู ดาวูด 2928 และอัต-ติรมิซีย์ 1705) และพระองค์บัญญัติให้สามีจ่ายค่าเลี้ยงดูและค่าเสื้อผ้าอาภรณ์แก่ภรรยาด้วยความเหมาะสมตามจารีตประเพณีด้วยดี

ในขณะที่ ตลมนรร์จัน บากา และแวอูเซ็ง มะแดเฮาะ (2529) กล่าวว่า สถานภาพของสตรีมุสลิม แบ่งเป็น

1. สถานภาพในฐานะบุตรี กล่าวได้ว่าสถานภาพของสตรีมุสลิมในฐานะบุตรีตามหลักของศาสนาอิสลามนั้นรับการยอมรับเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า

“...ผู้ใดก็ตามที่มีลูกสาวเป็นเสมือนเกราะป้องกันตัวเขา (บิดา มารดา) ให้พ้นจากไฟนรกและผู้ใดก็ตามที่มีลูกสาวสองคน พระผู้อภิบาลจะทำให้เขา (บิดา มารดา) เข้าสู่สวรรค์ เมื่ออายุ 7 ขวบ ต้องได้รับคำสั่งสอนจากบิดามารดาให้รู้จักการปฏิบัติตามหลักการอิสลาม...”

จากคำกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่าสถานภาพของสตรีมุสลิมในฐานะบุตรีนั้น นอกจากจะได้รับการยกย่องแล้ว ยังจะต้องเรียนรู้เรื่องของศาสนา เช่น การหัดละหมาด การเรียนคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าหลักคำสอนของศาสนานั้นได้มีบทบาทในการหล่อหลอมให้เยาวชนมุสลิมมีวิถีการดำเนินชีวิตภายใต้ศาสนาเพื่อที่จะเติบโตเป็นคนดี ดังนั้นสตรีมุสลิมมักได้รับการดูแลและอบรมเป็นอย่างดีจากผู้ปกครองทั้งเป็นผู้วางแผนให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตด้วยการแสวงหาสามีที่ดีและคุณธรรมตามหะดีษ ความว่า หากมีผู้ที่ท่านพึงพอใจในศาสนาและมารยาทของเขามาหาท่าน (เพื่อขอแต่งงานลูกสาวท่าน) ท่านจงแต่งงานให้เขาเถิด หากพวกท่านไม่กระทำ ก็จะทำให้เกิดความเสียหายบนหน้าแผ่นดิน และความระส่ำระสายอย่างใหญ่หลวง (บันทึกโดยอิบนูมาญะฮ์) ซึ่งกล่าวได้

ว่า อิสลามได้ให้ความสำคัญแก่สตรีมีได้ยิ่งหย่อนเหนือกว่าบุรุษแต่อย่างใด เพราะสตรีคือส่วนหนึ่งที่สำคัญของสังคม สตรีเป็นผู้ให้กำเนิดนักวิชาการที่ปราดเปรื่อง ผู้นำที่อาจหาญ และบุคคลสำคัญในสาขาต่าง ๆ มากมาย จึงให้การเลี้ยงดูอบรมเยาวชนในรุ่นต่อไป และจะมาเป็นกำลังสำคัญของสังคมในอนาคต

2. สถานภาพในฐานะภรรยา จากการศึกษาศาสนาอิสลามได้กำหนดหลักการให้สามีเป็นผู้นำครอบครัว ให้ความสำคัญคุ้มครองและรับผิดชอบในการประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงครอบครัว จึงทำให้หน้าที่ของสตรีมุสลิมในฐานะภรรยาเป็นผู้ตาม คือ การดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน พร้อมกับอบรมบุตร - ธิดา ให้เป็นคนดีตามหลักการของศาสนา ดังคำกล่าวของท่านศาสดาว่า

"...ภรรยาเป็นผู้ดูแลบ้านของสามีของเธอและเธอเป็นผู้รับผิดชอบต่อผู้อยู่ใต้การดูแลของเธอด้วยเช่นกัน..." (อัब्ดุลการิม ไชดาน, 2525)

นอกจากนั้นแล้วถ้าไม่กิจธุระจำเป็นใดๆ สตรีมุสลิมก็ไม่ควรออกไปนอกบ้าน อันส่งผลให้สตรีมุสลิมไม่นิยมออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน

".... ผู้ชายนั้นเป็นผู้ปกครอง (เหนือ) หญิง ดังนั้นการประกอบอาชีพมิใช่หน้าที่หลักของสตรีมุสลิม แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นในด้านการครองชีพอิสลามไม่คัดค้านการประกอบอาชีพของนาง..."

จากคำสอนของศาสนาทำให้ดูเหมือนว่าสตรีมุสลิมในฐานะภรณยานั้นถูกจำกัดบทบาทตลอดจนสิทธิเสรีภาพ แต่หากพิจารณาต่อไปแล้วจะเห็นว่าสถานภาพของสตรีมุสลิมในฐานะภรณยานั้น ก็ได้รับการยกย่องจากศาสนาด้วยเช่นกัน เพราะจากโองการที่ท่านศาสดาได้กล่าวไว้ว่า สตรีเป็นผู้ให้บุรุษมีความสุข สตรีต้องเป็นเพื่อนที่ดีต่อสามี ให้กำลังใจแก่สามี ให้คำแนะนำในบางโอกาส และเป็นที่ปรึกษาของสามีได้อีกด้วยเพราะสตรี คือ อารมณ์ของสามีและสามีก็เป็นอารมณ์ของภรรยา สตรีในฐานะภรรยาจึงต้องมีภาระหน้าที่ในการปรนนิบัติ และเชื่อฟังสามีเสมอซึ่งคำสอนของอิสลามจะเน้นหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

3. สถานภาพในฐานะมารดา สตรีมุสลิมเมื่ออยู่ในฐานะมารดา ก็ยังคงต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามคำสอนขอศาสนาด้วยเช่นกัน ดังนั้นหน้าที่ของมารดาตามคำสอนของศาสนาก็คือการดูแลเอาใจใส่บุตรให้ความยุติธรรมแก่บุตร อบรมสั่งสอนบุตรและให้นมจนอายุ 2 ขวบ และเมื่อบุตรเติบโตขึ้นจนอายุ 7 ขวบ ต้องอบรมให้บุตรดำเนินชีวิตตามหลักของศาสนาด้วยเช่นกัน เช่น หัดให้บุตรละหมาด สอน อัล-กุรอาน เป็นต้น เพื่อที่บุตรนั้นจะได้เติบโตเป็นมุสลิมหรือมุสลิมที่ดีของสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า อิสลามคืออนุบาลแห่งแรกของลูก เป็นผู้สร้างและดูแลอนุชนผู้ศรัทธา เป็นผู้จัดระเบียบในบ้าน ที่สำคัญอิสลามถือว่าสวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าของมารดา

จากสถานภาพของสตรีมุสลิมดังที่กล่าวมานั้นเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมมุสลิมที่ต้องอนุรักษ์ไว้ ซึ่งรวมถึงสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยด้วยเช่นกัน ที่มีการสืบสานปฏิบัติตามจารีตคำสอนมาอย่างเคร่งครัด แต่อย่างไรก็ตามสตรีไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้นั้นจะมีบทบาทสำคัญในกิจการอื่น ๆ นอกบ้าน โดยเฉพาะกิจกรรมทาง

เศรษฐกิจ เช่น เป็นผู้ประกอบการเล็กๆด้วยการขายของในตลาด ทำงานในโรงงาน จึงทำให้เป็นกิจกรรมที่ต่างจากสตรีมุสลิมในสังคมอื่น ที่มีจะจำกัดบทบาทของตนอยู่เพียงในบ้าน เช่น ในสังคมตะวันออกกลาง เป็นต้น และกิจกรรมของสตรีไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนดังกล่าวนี้ ก็ไม่ได้เป็นการฝ่าฝืนหรือกระทำผิดหลักคำสอนของศาสนาแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของท่าน ศาสดาว่า

"...ผู้ชายนั้นเป็นผู้ปกครอง (เหนือ) ผู้หญิง ดังนั้นการประกอบอาชีพมิใช่หน้าที่หลักของสตรีมุสลิม แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นในด้านการครองชีพ อิสลามไม่คัดค้านการประกอบอาชีพของนางสาวใดที่นางยังสามารถ ทำหน้าที่ของแม่ศรีเรือนได้ไม่บกพร่องในหน้าที่การปฏิบัติต่อสามี เลี้ยงดูบุตร..."

5.1 การทำงานนอกบ้านของผู้หญิงในอิสลาม

ศอลิห บิน เฟาซาน ฮัล-เฟาซาน (2560) อนุญาตให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้านได้ หากปฏิบัติตามเงื่อนไขต่อไปนี้

1. มีความจำเป็นต้องทำงานดังกล่าวหรือสังคมมีความจำเป็นต้องพึ่ง เนื่องจากหาผู้ชายทำงานนั้นไม่ได้
2. งานนั้นจะต้องเป็นงานรองหลังจากที่ได้ปฏิบัติงานหลักที่บ้านเรียบร้อยแล้ว
3. งานนั้นจะต้องอยู่ในแวดวงของสตรี เช่น การสอนผู้หญิง การรักษาหรือการปฐมพยาบาลผู้หญิงด้วยกัน โดยไม่ได้ปะปนกับผู้ชาย
4. การออกไปศึกษาเล่าเรียน หากเป็นความจำเป็นต่อสตรีที่จะต้องเรียนรู้เรื่องราวศาสนาและไปสอนในเรื่องศาสนาซึ่งมีความจำเป็น โดยการเรียนการสอนนั้นต้องไม่ปะปนกับผู้ชาย ออกไปเรียนรู้ที่มัสยิดและสถานที่อื่น ๆ โดยที่แต่งกายมิดชิดและแยกจากผู้ชาย ดังเช่นสตรีในยุคแรกของอิสลามได้ประพฤติเอาไว้ ซึ่งก็ทำงาน ร่ำเรียน และไปมัสยิดเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยคิดว่าการทำงานนอกบ้านของสตรีมุสลิมนั้นสามารถทำได้แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักปฏิบัติของศาสนาที่ได้บัญญัติไว้โดยเคร่งครัด ตามหลักศาสนามีขอบเขตที่พระเจ้าได้กำหนดไว้ ยิ่งหากสตรีที่มีสถานะภรรยาต้องเชื่อฟังสามีห้ามขัดขืนเว้นแต่สิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่มีผิดบาปต่อศาสนาอิสลาม

6. ผู้หญิงในฐานะภรรยาในอิสลาม

ยูซุฟ อัลเกาะเราะะฮูวีย์ (2560) อิสลามได้ให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงในฐานะของภรรยาและมองว่าการทำหน้าที่ของเธอเมื่อแต่งงานเปรียบเสมือนการต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ อัล-ญะบะเราะนียะ รายงานว่า มีผู้หญิงคนหนึ่งมาหาท่านเราะซูล (ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะซัลลิม) และกล่าวว่า "โอ้ท่านเราะซูล ของอัลเลาะห์ ฉันเป็นตัวแทนหมู่ผู้หญิงมาบอกบางอย่างแก่ท่าน ไม่มีใครในหมู่พวกเขาที่สามารถรู้ได้เกี่ยวกับเรื่องนี้ และไม่มีใครมอบหมายให้ฉันมาพบท่าน" เธอเล่าเกี่ยวกับเรื่องของเธอ และเธอได้กล่าวว่า "อัลลอฮ์ คือพระเจ้าของทั้งผู้ชายและผู้หญิง การต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ (ญิฮาด) นั้นสำหรับผู้ชาย ถ้าพวกเขาทำสำเร็จ พวกเขาได้รับสิ่งตอบแทน และถ้าพวกเขาทำไม่สำเร็จ ก็จะได้ตายชะฮีด พวกเขาจะไม่ตาย (สำหรับผู้ที่ได้รับชะฮีด จะไม่นับว่าตาย) และได้รับสิ่งที่ อัลลอฮ์ ได้จัดเตรียมไว้ ดังนั้น อะไรเล่า ที่เป็นสิ่งที่เท่ากัน (สำหรับผู้หญิง) ในการเชื่อฟัง อัลลอฮ์"

ของพวกเรา ท่านเราะซูลกล่าวความว่า “การเชื่อฟังสามีของเจ้าและทำตามหน้าที่ของเธอ” อิสลามได้ประกาศให้มีสิทธิของภรรยาต่อสามีของเธอ และไม่ได้ทำให้เธอเป็นเพียงแค่มุขเซ็ด ในทางตรงกันข้าม อิสลามได้จัดสิ่งที่เหนือกว่าผู้ปกป้องและผู้ดูแลให้แก่เธอ สิ่งแรก คือศรัทธาและเคร่งครัดในศาสนา เรื่องที่สอง คือการรับรู้รับผิดชอบในทางสังคม และการมีความตื่นตัว(ทางสังคม) ประการที่สาม คือชะรีอะฮ์และการปฏิบัติตาม

สิทธิอันแรกของเธอ คือค่ามะฮัร (สินสอด) ซึ่งอิสลามกำหนดให้ผู้ชายมอบแก่ผู้หญิง เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความปรารถนา (จากการแต่งงาน) ในการสมรสและความต้องการเธอ อัลลอฮ์กล่าวว่า

“และจงให้แก่บรรดาหญิง ซึ่งมะฮัร ของนางด้วยความเต็มใจ แต่ถ้านางเห็นชอบที่จะให้สิ่งหนึ่งแก่พวกเจ้าจากมะฮัรนั้นแล้ว ก็จงบริโภคลงสิ่งนั้นด้วยความเอร็ดอร่อยและโอฮา” สุเราะฮ์อัน นิซาอ 4 วลีที่ว่า “ด้วยความเต็มใจ” เป็นเครื่องหมายว่า มะฮัร เป็นของขวัญ ไม่ใช่ราคาหรือค่าความพอใจที่เขาได้จากเธออย่างที่ยังคนยีนกราน เราพบเห็นในอาระยะธรรมอื่น ๆ ที่ผู้หญิงจ่ายเงินของเธอเองโดยทั้งหมด ซึ่งตามธรรมชาติแล้วผู้ชายเรียกร้องกับเธอมากกว่าที่เธอเรียกร้องกับเขา กระนั้นหรือ?

สิทธิประการที่สองของเธอ คือการได้รับการเลี้ยงดูที่ดี สามีต้องจัดหาอาหาร เสื้อผ้าที่ปกออาศัย และยารักษาโรคแก่ภรรยาของเขา ตามสภาพฐานะและรายได้ คนรวยก็มีระดับของมัน และคนจนก็มีระดับสำหรับมัน ท่านเราะซูล ได้กล่าวถึงสิทธิต่อผู้หญิงความว่า “ท่านจำเป็นต้องให้อาหารและเสื้อผ้าอย่างให้เกียรติแก่หล่อน” (บันทึกโดย อับู ดาวูด) นักปราชญ์และนักสะสมหะดีษ

เกียรติในที่นี้หมายถึง การปฏิบัติต่อผู้ศรัทธาและมีศีลธรรมตามประเพณีนิยมที่ปฏิบัติกัน อัลลอฮ์ ทรงกล่าวความว่า “ควรให้ผู้มีฐานะร่ำรวยจ่ายตามฐานะของเขา ส่วนผู้ที่การยังชีพของเขาเป็นที่คับแคบแก่เขาก็ให้เขาจ่ายตามที่ อัลลอฮ์ ทรงประทานมาให้แก่เขา อัลลอฮ์ มิได้ทรงให้เป็นที่ลำบากแก่ชีวิตใด เว้นแต่ตามที่พระองค์ทรงประทานมาแก่ชีวิตนั้น หลังจากความยากลำบาก อัลลอฮ์ จะทรงทำให้เกิดความสะดวกสบาย” (65: 7) สิทธิประการที่สามของเธอ คือ การอยู่ร่วมโดยให้เกียรติกับ อัลลอฮ์ ทรงกล่าวความว่า “และจงอยู่ร่วมกับพวกนางด้วยดี” สุเราะฮ์ อัน นิซาอ 19

มันเป็นสิทธิระหว่างความสัมพันธ์ของสามีและภรรยา ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันในทุก ๆ ด้าน เช่นการมีการถ้อยทีถ้อยอาศัย การพูดคุยต่อกัน การยิ้มให้กัน มีมารยาทที่ดีต่อกัน การหยอกล้อ และมีอารมณ์ขัน และอื่น ๆ ท่านเราะซูลได้กล่าวความว่า ‘ผู้ศรัทธาที่ดีที่สุดคือผู้ที่มีมารยาทดี และอ่อนโยนที่สุด ต่อผู้ใต้ปกครองของเขา’ (บันทึกโดย ตริมีซีย) นักปราชญ์และนักสะสมหะดีษ

มีรายงานโดย อิบน์ อิบบาน (นักปราชญ์และนักสะสมหะดีษ) ได้บันทึก ในสายรายงานของท่านหญิงอาอีชะฮ์ที่ท่านเราะซูลกล่าวความว่า “คนที่ดีที่สุดหมู่พวกท่าน คือผู้ที่ทำดีต่อครอบครัวของเขา และฉันคือผู้ที่ทำดีต่อครอบครัวของฉัน” (บันทึกโดย อิบน์ อิบบาน) จากประวัติของท่านเราะซูล แสดงให้เห็นถึงความอ่อนโยนที่มีต่อผู้คน การปฏิบัติดีต่อภรรยาของท่าน จะเห็นได้

ว่าท่านได้ช่วยพวกเธอทำงานบ้าน และมีการหยอกล้อกับภรรยาของท่าน ท่านได้วิ่งแข่งกับท่านหญิง อาอีชะฮ์ 2 ครั้ง ครั้งแรกเธอชนะ ครั้งที่สองท่านชนะ ท่านได้กล่าวว่า 'เสมอกัน' (บันทึกโดยอิบนุ มาญะฮ์) การตอบแทนสิทธิที่เธอได้รับ ภรรยาจำเป็นต้องเชื่อฟังสามีของเธอ ทุก ๆ อย่าง ยกเว้นในเรื่องการไม่เชื่อฟัง อัลลอฮ์ เธอต้องดูแลรักษาทรัพย์สินของเขา ไม่ใช่จ่ายไปนอกจากจะได้รับอนุญาต และไม่อนุญาตให้ใครเข้าบ้าน แม้แต่ญาติของตัวเองยกเว้นจะได้รับการอนุญาตจากสามี หน้าที่เหล่านี้ไม่เป็นภาระหนักเกินไปหรืออยู่ติดกรรมต่อเธอ ทุก ๆ สิทธิที่ผู้หญิงได้รับจะได้รับการตอบแทนที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่ยุติธรรมในอิสลามที่หน้าที่ทั้งหมดนั้นไม่ได้ตกเป็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อัลลอฮ์ ทรงกล่าวว่า “และพวกนางนั้นจะได้รับเช่นเดียวกับสิ่งที่เป็หน้าทีของพวกนางจะต้องปฏิบัติโดยชอบธรรม” สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์

กล่าวโดยสรุปว่า ผู้วิจัยคิดว่าหน้าที่ของภรรยาที่ดีจำเป็นต้องเชื่อฟังสามีเพราะนั่นคือสิ่งที่พระเจ้าได้ตรัสไว้ในฐานะภรรยาที่ดีและแม่ที่ดีของลูก และสตรีต้องไม่กระทำการสิ่งที่ไม่ดีต่อหลักศาสนาต้องไม่กระทำการที่แสดงให้เห็นถึงการไม่เชื่อฟังพระเจ้า ส่วนในการทำงานนอกบ้านนั้นหากสามีอนุญาตและทำงานอยู่ในการดูแลของสามีก็ยอมทำได้ เพราะพระเจ้าตรัสไว้ชัดเจนว่าสตรีมีสิทธิที่จะทำในสิ่งที่เขาอยากทำหากไม่ผิดต่อหลักศาสนาและไม่ปกพร่องในหน้าที่ภรรยาและแม่ที่ดีของลูกนั้น สตรียอมทำสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากนั้นได้โดยไม่ผิดหลักศาสนาแต่อย่างใด

7. กลุ่มสตรีมุสลิมนักขับเคลื่อนในประเทศมาเลเซียเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเรียกร้องสิทธิในต่างประเทศ

การย้ายถิ่นไปใช้แรงงานในประเทศมาเลเซียเป็นทางเลือกของมุสลิมไทยใน 3 จังหวัดภาคใต้ เมื่อมีข้อจำกัดในชีวิตมากกว่าคนในพื้นที่อื่น ๆ ชาวไทยมุสลิมจาก 3 จังหวัดเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี (ค่านวน นवलสนอง และคณะ, 2552; Tsuneda, 2006) การแสวงหาปัจจัยยังชีพนั้น ดีกว่าถูกข่มขืนด้วยเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องยาวนาน หลักฐานจากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นตัวเร่งให้เกิดการไปทำงานที่อื่น (Jampaklay, Ford, & Chamrathirong, 2017) และยังเป็น การเพิ่มพลังผลักดันให้มีการย้ายออกนอกพื้นที่ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย เงินส่งกลับจากแรงงานระดับล่างเหล่านี้ ช่วยบรรเทาความแร้นแค้นความยากลำบากของครอบครัวและบุคคลข้างหลังอย่างไม่มีข้อสงสัย อย่างไรก็ตามแรงงานมุสลิมชาวไทยใน 3 จังหวัดภาคใต้ที่ทำงานในประเทศมาเลเซียส่วนมากนั้นเป็นแรงงานผิดกฎหมาย (อารี จำปากลายเป็น และคณะ, 2554) จึงมีความเปราะบางต่อการถูกเอาเปรียบ และมีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่าง ๆ (Klanarong & Ishii, 2016) ยังชี้ว่า แม้ว่าแรงงานไทยมุสลิมจาก 3 จังหวัดภาคใต้ มีวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาเดียวกับคนส่วนใหญ่ของประเทศมาเลเซีย แต่แรงงานไทย-มลายูโดยเฉพาะแรงงานผู้หญิง ในฐานะที่เป็นแรงงานต่างชาตินั้นในประเทศมาเลเซียมีสถานภาพไม่มั่นคง ทั้งทางด้านสถานภาพทางกฎหมายและเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นยังมีความสัมพันธ์กับปัญหาทางด้านจิตใจของผู้คนในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ (Ford, Jampaklay, & Chamrathirong, 2017) ดังนั้นดูเหมือนว่าสิ่งที่ครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นได้รับจากเงินส่งกลับที่บรรเทาความยากลำบากนั้น อาจต้องแลกมากับความ

เสียงที่จะต้องเผชิญกับการทำงานผิดกฎหมาย และการมีชีวิตที่ปราศจากความสงบสุขในการทำมาหากิน

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นกระแสที่เกือบทุกประเทศในโลกต้องยอมรับในประเด็นดังกล่าว ประเทศมาเลเซียเองก็ได้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิสตรีในสังคมมุสลิม ซึ่งได้แก่ นโยบายชาติในประเด็นสตรี และแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาสตรี นโยบายดังกล่าวเป็นความพยายามในการพัฒนาบทบาทและสถานะของสตรีในสังคมของประเทศมาเลเซียให้ดีขึ้น ทั้งทางกฎหมาย เศรษฐกิจ การจ้างงาน บทบาทและสัดส่วนของสตรีในทางการเมือง นโยบายระดับชาติด้านสตรีนั้นได้ถูกกำหนดขึ้นในปี ค.ศ. 1989 ภายใต้การขับเคลื่อนของสภาองค์กรสตรีแห่งชาติ (National Council of Women's Organization) นโยบายดังกล่าวถูกผลักดันโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nation Organization) ในการประชุมสหประชาชาติระดับโลกว่าด้วยสตรี ครั้งที่ 3 (Third United Nations World Conference on Women) ณ กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา ในปี ค.ศ. 1985 ต่อมาในปี ค.ศ. 1997 กรมกิจการสตรี (Women's Affairs Department) ผลจากนโยบายระดับชาติด้านสตรีไปสู่แผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาสตรี (Action Plan for Women Development) กระทรวงเอกภาพแห่งชาติและการพัฒนาสังคม (Ministry of National Unity and Social Development) โดยในแผนดังกล่าวรัฐบาลประเทศมาเลเซียให้พันธสัญญาที่จะพัฒนาบทบาทและสถานะของสตรีนอกจากนโยบายและแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับสตรีแล้ว รัฐบาลประเทศมาเลเซียยังกำหนดนโยบายเกี่ยวกับสตรีในแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 6 และ 7 โดยมีการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับสตรีอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลประเทศมาเลเซียให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) ในปี ค.ศ. 1995 (Cecilia Ng, Maznah Mohamad and Tan Beng Hui, 2006)

นโยบายระดับชาติด้านสตรีมีสาระสำคัญ คือ การเพิ่มการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ สร้างความชอบธรรมและการส่งเสริมให้มีมุมมองความคิดและความต้องการของสตรีถูกบรรจุเข้าไปอยู่ในการวางแผนโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ทำให้หน่วยงานในทุกระบบมีตำแหน่งเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานกิจการสตรีเกิดขึ้น (Women's Affairs Liaison Offices) และนี่คือผลจากการขับเคลื่อนนโยบายระดับชาติในด้านสตรีที่เด่นชัดอีกประการคือการจัดตั้งกองทุนของรัฐเพื่อจัดสรรให้แก่สตรีในลักษณะกองทุนบทบาทสตรี เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาสตรีในสังคมมาเลเซีย การพัฒนาบทบาทของสตรีและการส่งเสริมนั้นมีผลสำคัญต่อโครงสร้างทางสังคมมาเลเซียเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงส่งผลให้สตรีในสังคมมาเลเซียเข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้นแล้ว ยังยกระดับสตรีให้ขึ้นสู่ตำแหน่งงานที่สำคัญ ๆ ในระดับสูงขององค์กรได้มากขึ้น รวมไปถึงบทบาทของสตรีที่มีมากขึ้นในเมืองมาเลเซีย (Meredith L. Weiss, 2015)

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วารชา การวินพฤติ (2560) ทำการศึกษาเรื่อง การเคลื่อนไหวของผู้หญิงในประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์ ตั้งแต่อาณานิคมสเปนจนถึงการได้รับเอกราช ค.ศ. 1946 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวของผู้หญิงฟิลิปปินส์ในประวัติศาสตร์ และวิเคราะห์ แนวคิดและบทบาท

เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของผู้หญิงฟิลิปปินส์ตั้งแต่ยุคอาณานิคมสเปนจนถึงการได้รับเอกราช ค.ศ. 1946 โดยใช้ระเบียบวิจัยแนวประวัติศาสตร์ผู้หญิงเพื่อค้นหาชีวิตและประสบการณ์ผู้หญิงท่ามกลาง การเดินเรื่องของประวัติศาสตร์กระแสหลัก ด้วยการมองผ่านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ว่ามีผลต่อการเคลื่อนไหวและแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงในฟิลิปปินส์ อย่างไร และใช้แนวคิดสตรีนิยมในการมองการเคลื่อนไหวของผู้หญิงในประเด็นที่เกี่ยวกับการต่อสู้ ภายใต้การถูกกดทับจากระบบการปกครอง การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในระบอบอาณานิคมทั้งสองยุคสมัย จากการศึกษาพบว่า การปกครองภายใต้สเปนมีการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น คือ การเคลื่อนไหวของผู้หญิงแห่งเมืองมาโลโลส และผู้หญิงที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องเอกราชจากสเปน ส่วนภายใต้การปกครองของอเมริกา มีการเคลื่อนไหวที่มีการรวมกลุ่มในรูปแบบองค์กร ซึ่งการเคลื่อนไหวที่ปรากฏชัดคือการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งของผู้หญิง ซึ่งสามารถนำมาตีความตามแนวคิดสตรีนิยมได้ตามแนวทางสตรีนิยมสายเสรีนิยม ทั้งนี้การเคลื่อนไหวอื่น ๆ สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดสตรีนิยมได้ นอกจากนี้การเคลื่อนไหวแต่ละเหตุการณ์บ่งบอกถึงปัญหาของผู้หญิงที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย และการเคลื่อนไหวของผู้หญิงยังทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์ได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

สมพร หลงจิ (2560) ศึกษาเรื่อง บทบาทของมุสลิมไทยในการเคลื่อนไหวทางสังคม ผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจอิสลามในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจตามระบบอิสลามในประเทศไทย ด้วยมุสลิมในประเทศไทยซึ่งมีประมาณ 10% หรือ 6-7 ล้านคน มีความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างจากสังคมไทยทั่วไป การปฏิบัติตนในสังคม รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงแตกต่างกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคมไทยที่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อาทิ ระบบการเงินใช้ระบบการเงินที่ขับเคลื่อนด้วยดอกเบี้ยแต่อิสลามมีข้อห้ามเรื่องดอกเบี้ย หรือการบริโภคที่มุสลิมจะต้องบริโภคอาหารฮาลาล เป็นต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างทางเศรษฐกิจแบบอิสลามเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคนมุสลิมการดำเนินชีวิต และการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้รัฐจะต้องสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้แก่คนในสังคมทุกกลุ่ม หลายสิบปีที่ผ่านมามีภาครัฐไม่ได้ตอบสนองความต้องการของมุสลิมเท่าที่ควรจะเป็น แม้จะมีการออกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการอุปถัมภ์ศาสนาอิสลาม 2 ฉบับและพระราชบัญญัติองค์กรมัสยิดก็ตาม จึงเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่ออิสลามผลักดันเรียกร้องให้มีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจตามแนวทางอิสลาม ขบวนการเคลื่อนไหวประกอบด้วย นักการเมืองมุสลิม นักการศาสนา นักธุรกิจ และนักเคลื่อนไหวทางสังคม ประสานความร่วมมือกันในการเคลื่อนไหวในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการทำความเข้าใจให้ฝ่ายการเมืองผู้กำหนดนโยบายได้เข้าใจและเห็นด้วย การสร้างความเข้าใจกับบรรดาข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสร้างความรู้ความเข้าใจกับสังคมโดยทั่วไป ซึ่งต้องใช้เวลายาวนานหลายสิบปี เนื่องจากถูกมองเป็นประเด็นด้านความมั่นคง การเคลื่อนไหวที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย การจัดตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย การออกกฎหมายการบริหารองค์กรอิสลามในประเทศไทย ที่ทำให้มีความคล่องตัวในการพัฒนาระบบการตรวจรับรองฮาลาล ความสำเร็จเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย นักการเมืองมุสลิม ภาคประชาสังคมที่ผลักดันจนเกิดการยอมรับจากฝ่ายกำหนดนโยบาย

ปรัชญาภรณ์ จันทร์รักษ์ (2561) ศึกษาเรื่อง กระบวนการขับเคลื่อนของสังคมว่าด้วยการแก้ไขการประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 กับสิทธิเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง การสร้างวาทกรรม โดยมุ่งศึกษาถึงกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรผู้หญิงที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 และความเข้าใจของกลุ่มคนในสังคมที่องค์กรผู้หญิงใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวในประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยเฉพาะกรณีความรุนแรงทางเพศ และการข่มขืนในคู่สมรส พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนของกลุ่มองค์กรผู้หญิงในประเด็นแก้ไขกฎหมายอาญา มาตรา 27 "ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน" โดยเสนอให้ตัดคำว่า "หญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน" ออกและให้ใช้คำว่า "ผู้อื่น" แทนนั้น องค์กรผู้หญิงได้สร้างกลไกการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม ให้กับเครือข่าย แนวนร่วมและพันธมิตร โดยกระบวนการในการขับเคลื่อนนี้ องค์กรผู้หญิงได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวที่กำหนดเป้าหมายและกิจกรรมที่ดำเนินขึ้นพร้อมกัน

กลุ่มเครือข่ายแนวนร่วมและพันธมิตรในลักษณะที่เรียกว่า Focal Point การขับเคลื่อนผ่านกลไกภาคประชาสังคมขององค์กรผู้หญิงในการจัดกิจกรรม "เวทีสาธารณะ" เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกในเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากอคติทางเพศที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมผ่านวัฒนธรรมผ่านกฎหมาย โดยที่สังคมหรือแม้แต่ผู้หญิงเองไม่อาจรับรู้ว่าเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง กลไกภาคประชาสังคมได้รับรู้ร่วมกัน และถ่ายทอดประสบการณ์ของความรุนแรง และในการเปิดพื้นที่สำหรับ "เสียงของผู้หญิง" เกิดขึ้นด้วยการโต้แย้งและวิพากษ์ทั้งกับตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และสร้างจิตสำนึกในปัญหาความรุนแรงทางเพศที่มีต่อผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยา โดยกระบวนการเคลื่อนไหวได้เชื่อมโยงไปสู่กลไกภาครัฐ โดยองค์กรผู้หญิงได้สร้าง "แนวนร่วมภาครัฐ" เป็นพันธมิตรในการขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กับการสร้างองค์ความรู้ในเวทีสาธารณะ แต่ร่างกฎหมายก็ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการนำเสนอต่อฝ่ายบริหาร เป็นระยะเวลากว่า 20 ปีที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ได้เคลื่อนไหวเพียงผ่านกลไกภาคประชาสังคมเท่านั้น และการศึกษาวิจัยพบว่า นอกจากกลไกในระดับนโยบายของรัฐบาลจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายแล้ว ประเด็นทางการเมืองได้ถูกโยนเข้ามาสู่กระบวนการของการเคลื่อนไหว ส่งผลสำเร็จในความพยายามขับเคลื่อนทางสังคมในมาตรา 276 กล่าวคือ สถานการณ์ของการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลยุคปฏิรูปในปี 2549 ทำให้องค์กรผู้หญิงนำการเคลื่อนไหวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทันท่วงที โดยที่รัฐบาลยุคปฏิรูปไม่อาจปฏิเสธข้อเสนอที่ว่า "สิทธิของผู้หญิง คือ สิทธิมนุษยชน"

กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ (2562) ศึกษาเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย โดยการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (lesbian gay bisexual and transgender: LGBT) ในปัจจุบัน มีหลายประเทศได้ออกมาเคลื่อนไหวทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งในบางประเทศการเคลื่อนไหวทางสังคมสำเร็จ และในบางประเทศเคลื่อนไหวทางสังคมไม่สำเร็จ กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในแต่ละประเทศต่างก็ต้องการความเสมอภาคและความเท่าเทียมในหลาย ๆ ด้าน กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศภายในประเทศไทยนั้นในอดีต ไม่ยอมรับและไม่ยอมเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ แสดงตัวตนบนพื้นที่สาธารณะในสังคมไทยได้ และในประเทศไทยไม่มีกฎหมายรองรับในสิทธิของกลุ่มนี้ จึงส่งผลถึงกาล

ปัจจุบันที่กลุ่มผู้ผู้คนที่มีความหลากหลายทางเพศ มีการออกเคลื่อนไหวและเรียกร้องสิทธิกันมากขึ้น และมีการเรียกร้องให้มีการยอมรับและเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ มากกว่าในอดีต ทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้เสนอใน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 นั้น ต้องการให้ครอบคลุมการถูกละเมิดทางร่างกายไม่เฉพาะแค่ เพศหญิงเท่านั้น แต่ต้องการครอบคลุมถึงทุกเพศ มาตรานี้สามารถดำเนินได้สำเร็จตามข้อเสนอของ กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และเป็นรากฐานการต่อสู้เรียกร้องและเคลื่อนไหวทางสังคมใน ปัจจุบัน

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2560) ทำการศึกษา บทบาทสตรีมุสลิมต่อการพัฒนาสังคมในพื้นที่ จังหวัดชายแดนใต้ ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพบทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสตรี พบว่า ส่วนใหญ่สตรีมุสลิมไม่เป็นสมาชิกกิจกรรมทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 81.6 และเป็นสมาชิก คิด เป็นร้อยละ 18.4 บทบาทกลุ่มสตรีมุสลิมในพื้นที่ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่มี พบว่า ส่วนใหญ่ บทบาททรงพลังให้ครอบครัวให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดูบุตร ให้ความรักความอบอุ่น คิดเป็นร้อยละ 27.81 บทบาทสตรีมุสลิมต่อการพัฒนาสังคม พบว่า ร้อยละ 77 สตรีมุสลิมควรมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมทางสังคม ในขณะที่ ร้อยละ 23 มีความคิดเห็นว่า ไม่ควรมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมทางสังคม สตรีมุสลิมควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาสตรีด้านการพัฒนาสังคมหรือการมีส่วนร่วม ทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่การเสริมสร้างเจตคติและการยอมรับด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย คิดเป็นร้อยละ 22.94 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพกลไกและองค์กรสตรีมุสลิมทุกระดับที่มีผล ต่อการส่งเสริมบทบาทสตรีมุสลิมต่อการพัฒนาสังคม พบว่า ส่วนใหญ่การจัดสรรทรัพยากรที่ เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรและกลไกสตรีมุสลิมระดับต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การ พัฒนาโลกที่มีความเข้มแข็งในอนาคต คิดเป็นร้อยละ 20.86 โดยจากการวิจัยพบว่า สิ่งที่เป็น คุณสมบัติสำคัญของสตรีมุสลิมในการทำงานเพื่อพัฒนาสังคม คือ การวางตัวปฏิบัติให้เหมาะสมในแต่ละ สถานะที่ต่าง ๆ ตามแนวทางที่ถูกต่อนั้นต้องมีความเป็นผู้รักษาชื่อเสียงของสตรีมุสลิมให้อยู่ใน แนวทางที่ถูกต้องตามหลักศาสนา มีความอ่อนน้อมถ่อมตนสุภาพเรียบร้อย ตลอดจนสตรีมุสลิมต้อง นั้นต้องสามารถยกระดับตนเอง เพื่อพัฒนาสังคมโดยรอบด้วยการสร้างเครือข่ายการพัฒนาสังคมใน พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งจะต้องยกระดับการทำงานให้มีเครือข่ายจากทั้งภายในประเทศและ ต่างประเทศ

สุชาดา ฐิติระวีวงศ์ (2561) ทำการศึกษา การเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีในทัศนะของ สตรีมุสลิมจังหวัดชายแดนใต้ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสตรีมุสลิมจังหวัดชายแดนใต้ มีการ เปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวและสังคม เนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจและได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง คือ สตรีสามารถหารายได้และมีส่วนช่วยในเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่ ขัดกับหลักการอิสลาม การได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้มีความรู้ความสามารถ ได้รับการยอมรับจาก ครอบครัวและสังคมมากขึ้น ในระบบความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่กระจายตามบทบาทที่ เปลี่ยนไป เวลาที่ให้กับครอบครัวมีน้อยลง อาจจะทำให้เกิดความบกพร่องในหน้าที่ของสตรีมุสลิมตาม หลักการอิสลาม แต่ก็มีข้อพึงพอใจในบทบาทที่เป็นอยู่ที่มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมอิสลามและ จิตวิญญาณของความเป็นมุสลิม ส่วนปัญหาอุปสรรค เนื่องจากขาดความรู้ ความนิยม และความเชื่อ

ดั้งเดิมที่ไม่ถูกต้องทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนและโอกาสจากสังคมเท่าที่ควร ทั้งนี้เห็นว่า ควรสนับสนุนให้สตรีมุสลิมจังหวัดชายแดนใต้ ได้รับการศึกษามากขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และสามารถแสดงความรู้ความสามารถได้ภายในกรอบของอิสลาม

ศันสนีย์ จันทรอานุกาภาพ และคณะ (2560) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพของกลุ่มนักศึกษาไทยที่ไปเรียนต่อในประเทศมาเลเซีย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลาม แม้จะไม่ใช่งานวิจัยในกลุ่มแรงงานโดยตรงแต่ให้เห็นภาพที่น่าสนใจว่า การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในประเทศมาเลเซียของนักศึกษานั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจาก ค่านิยมของสังคมที่ให้คุณค่ากับการไปศึกษาต่อต่างประเทศ เรียกว่าเป็นปัจจัยผลักดัน โอกาสในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ รัยกว่าปัจจัยดึงและปัจจัยกีดกัน เพราะบริบทของชาวมาเลเซียที่มีวิถีชีวิตใกล้เคียงกับชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบนั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า แม้ว่าจะไม่มีผู้ให้ข้อมูลคนใดที่ระบุว่าสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น จะเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการตัดสินใจให้นักศึกษาบางกลุ่มเลือกออกศึกษาต่อในประเทศมาเลเซีย แต่ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้กล่าวถึง สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่มีการพาดพิงที่อาจจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแบบเหมารวมว่า นักศึกษาชาวไทยมุสลิมจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศ เป็นแนวร่วมของผู้ก่อการความไม่สงบในพื้นที่หรือแนวร่วมผู้ที่มีความคิดต้องการที่จะแบ่งแยกดินแดน ซึ่งสร้างความเสียหายและไม่พอใจให้นักศึกษาไทยมุสลิมในมาเลเซียเป็นอย่างมาก และสมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซียได้ทำการเรียกร้องผ่านสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุง กัวลาลัมเปอร์ไปยังรัฐบาลไทย ขอโปรดให้ระมัดระวังในการรายงานข่าวเกี่ยวกับนักศึกษามุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปศึกษาต่อในประเทศมาเลเซียมากขึ้นอีกด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษา เรื่อง สตรีมุสลิม: ชีวิต และบทบาทในการเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดชายแดนใต้ จากวัตถุประสงค์ที่มุ่งศึกษาถึง

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต และสถานภาพทางสังคมของสตรีมุสลิมที่เป็นผู้ที่ออกมาเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนใต้
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของสตรีมุสลิมในการเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนใต้
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสตรีมุสลิมให้มีบทบาทในการเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อการพัฒนาสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนใต้

โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) ซึ่งหมายถึง การรวมกลุ่มกันของกลุ่มบุคคลเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพื่อเป้าหมายเดียวกัน โดยมีรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคม แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ ยุทธวิธีการขัดขวาง ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง และยุทธวิธีตามช่องทางการเมืองปกติ

เพื่อเปลี่ยนแปลง หรือยับยั้งการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคม รวมถึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต บรรทัดฐานของสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายการปฏิรูปทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สภาพแวดล้อม และสิทธิส่วนบุคคล

ขณะที่แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ และสิทธิสตรี เป็นแนวคิด ที่กล่าวถึง การส่งเสริมให้สตรีในสังคมได้รับการยอมรับในเรื่องของความเสมอภาค เพิ่มมากขึ้น ได้รับการคุ้มครองอย่างน้อยก็ไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติ และเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้านการทำงาน ค่าจ้าง การประกันสังคม การตัดสินใจมีบุตร สิทธิในการพัฒนา ทั้งการศึกษาและสันตนาการ การมีส่วนร่วม ทั้งการเลือกตั้ง การรับตำแหน่ง การปฏิบัติหน้าที่ราชการในทุก ๆ ระดับ ฯลฯ ผู้วิจัยเน้นศึกษาศตรีกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของสตรีมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และศึกษารูปแบบสตรีนิยม สถานภาพของสตรีในอิสลาม การทำงานนอกบ้านของสตรีในอิสลาม และศึกษาการเป็นภรรยาที่ดีใน ศาสนาอิสลามเป็นอย่างไร

เพื่อนำไปสู่การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพทางสังคมของสตรีที่เป็นนัก เคลื่อนไหว บทบาทในการทำงานพื้นที่เพื่อนำไปสู่แนวทางพัฒนาให้สตรีมุสลิมมีบทบาทในการเป็นนัก เคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อ พัฒนาสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีพื้นที่สำหรับสตรีที่ อยากจะเป็นส่วนหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงตัวเองและสังคมต่อไป

Prince of Songkla University
Pattani Campus